

באספקלריית השעה

מאת ראש המכון הגאון רבי אברהם משה הלפרין שליט"א

בתוכן

- 1. באספקלריית השעה - בני בכורי ישראל.....
- מאת ראש המכון
הגאון רבי אברהם משה הלפרין שליט"א
- 8. מבעד לאספקלריה.....
- מהנעשה והנשמע בין כותלי המכון ומחוצה לו
- 14. בראי ההלכה.....
- שאלות נבחרות משולחן רבני המכון
- 21. על משמר השבת.....
- משאבות מים
- 27. באספקלריה של תורה.....
- מאוצרותיו של הגאון האדיר רבי לוי יצחק הלפרין זצ"ל
- רשימת מדי מים באישור המכון
- 31. (רשימה מתוקנת).....

בני בכורי ישראל

עומדים אנו בפתחו של חדש אלול, חודש הרחמים והסליחות, אשר מובא בספרי הקדמונים (אבודרהם, סדר תפילת ר"ה, שכן אומרים הדרשנים; פע"ח, שער ר"ה, פ"א; של"ה הקדוש, ריש מס' ר"ה; והובא כן גם במס"א ס' תקפא, באל"מ סק"א, ובמ"ב שם בריש הסימן) כי הוא רומז לראשי-התיבות של הפסוק (שה"ש ו, ג): "אֲנִי לַדּוּדִי וְדוּדִי לִי".

בדברי הראשונים (רא"ש שלהי מס' ר"ה וטור ר"ס תקפא עפ"י דברי חז"ל בפדר"א פמ"ו) מובא כי בקהילות אשכנז נהגו לתקוע בשופר בכל חודש אלול בוקר וערב אחר התפילה, כדי להזהיר את ישראל שישבו בתשובה, וכדי לערבב את השטן שלא להשטין על ישראל.

פירוש מחודש מצינו בדברי בעל ה'מגלה-עמוקות' (פר' בלק) על הכתוב (במדבר כג, כא): "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו". הוא מפרש זאת על יסוד המבואר בדברי חז"ל (זוה"ק פר' יתרו עח): כי יעקב אבינו נטל בחלקו את שלושת חודשי הקיץ הראשונים, ניסן, אייר וסיון, ואילו עשו הרשע היה צריך לכאורה ליטול בחלקו את שלושת החודשים האחרונים, תמוז, אב ואלול, אלא שחודש אלול אינו שלו, ולא נותרו לו אלא

רק חודשי תמוז ואב². אשר לאור זאת נמצא כי חודשי תמוז ואב, שמכוונים כנגד האותיות ח' וט' מאותיות הא-ב, כפי שמבואר ב'ספר-יצירה' (פ"ה ח)³, אינם בשליטתם של עם ישראל. כיוצא בזה גם לא נמצאות האותיות ח' וט' בתוך שמותיהם של שבטי ישראל⁴. ולדבריו

ראשי-התיבות הללו היא להורות שכשם שניתנו להם לישראל ערי מקלט במקום כך ניתן להם עיר מקלט בזמן, כמו שלמכה נפש בשגגה נתנה התורה את המקום לנוס שמה לעיר המקלט ולהציל את נפשו מיד גואל הדם, כך לכל מי שנכשל בעבירות במשך השנה ניתן עיר מקלט בזמן, שהוא חודש אלול, לנוס שמה לשוב בתשובה שלימה ולמלט את נפשו. ומ"מ עפ"י האמור לעיל אפשר להוסיף נופך ברמז זה, ד"אנה ליד"ו" הוא אותיות לוי"ד, שהוא אות ל' המכוונת כנגד חודש אלול.

2. ומבואר שם בדברי הזוה"ק שגם בחודש אב אין לו שליטה אלא רק עד תשעה בו ותו לא. ועי' בק"נ (על הרא"ש פ"ד דתענית סי' לה, באות ה) שכתב לפי"ז דהא דאמרין בגמ' (שם כט): דבר ישראל דאית ליה דינא בהדי נכרי לישתמיט מיניה באב דריע מזליה היינו עד לאחר ת"ב, ודלא כמש"כ המג"א (ס' תקנא סק"ב) בשם רי"ו דהיינו עד ר"ח אלול, והו"ד הק"נ בשעה"צ (שם סק"ב).

3. וראה בס' 'בני-יששכר' (מאמרי תמוז-אב, מ"א, אות ב) שזה נרמז בכתוב (איכה א, ח): "חטא חטאה ירושלים על-כן לנידה היתה", שרומז על אותיות ח' וט' השולטים בב' חדשים הללו, וכמו שציין לדברי בעה"ט בפר' ויחי, המובא בהערה הבאה, שנראה מדבריו שתיבת 'חטא' שרשה באותיות ח' וט', ללא אות א' שאינה נהגית. ויש לציין עוד למש"כ הרמ"א (או"ח, ס' תקפג ס"ב) בשם מהרי"ל: "יש מדקדקים שלא לאכול [בר"ה] אגוזים, שאגוז בגימטריא ח"ט".

4. ועי' במש"כ בעל-הטורים (בראשית מט, א): "ויקרא יעקב אל בניו, שביקש לגלות להם הקץ ונסתם ממנו, אמר יעקב שמא יש בכס חטא, אמרו לו תדקדק בשמותינו ולא תמצא בהם אותיות ח"ט, ואמר להם גם אין בהם אותיות ק"ץ". ובאופן אחר קצת מובא גם בפי' דעת-זקנים' מבעלי התוספות (שם).

1. והנה נתבאר עוד בדברי המג"ע במק"א (פר' תולדות ופר' בחוקותי) לגבי שמותיהם של יעקב ועשו, כי יעקב נקרא בשם זה, כדכתיב (בראשית כה, כו): "ואחרי כן יצא אחיו וידו אוחזת בעקב עשו ויקרא שמו יעקב", ולכאורה היה ראוי לקרותו בשם עקב, ואילו עשו נקרא בשם זה מאחר שהיה גמור ועשוי כולו, וכמו שפירש"י (שם, כה): "ויקרא שמו עשו, הכל קראו לו כן, לפי שהיה נעשה ונגמר בשערו כבן שנים הרבה", וא"כ ראוי היה לקרותו בשם עשוי, אלא שיעקב שהיתה ידו אוחזת בעקב עשו הוציא ממנו את אות היו"ד שבעקבו, דהיינו בסוף שמו, ונטלו לעצמו. וראה בס' 'אגרא-דכלה' (פר' פינחס) שהוסיף לבאר עפ"י שבכך נטל יעקב ממנו בחזקה את חודש אלול, שהוא מכון כנגד האות ל', כמבואר ב'ספר-יצירה' (פ"ה ח), אשר חודש זה היה צריך ליפול לחלקו של עשו, והוציאו מידו כדי שיהיה בחלקם של ישראל, להכנה נכונה לתשובה שלימה קודם ימי הדין. ופי' עוד שזה נרמז בכתוב "וידו אוחזת בעקב עשו", דויד"ו היינו אותיות וי"ד, שחטף ממנו את האות ל' והוסיפו לשמו, והוא כנגד חודש אלול שהוציא מידו.

על פי דרכו ניתן להוסיף כן גם במה שמובא בכתבי האריז"ל (פע"ח, שער ר"ה פ"א; שער הפסוקים ס' כג; וכ"ה המס"א ס' תקפא, באל"מ סק"א, מכתבי האריז"ל) כי חודש אלול נרמז בר"ת של הכתוב (שמות כא, יג) "ואשר לא צדה והאלקים א'נה ל'ידו ו'שמי ל'ך מקום אשר ינוס שמה", לרמז כי השי"ת בחסדו אינה וזימן חודש זה לכל מי שחטא בכל השנה שישבו אז בתשובה ויקבלוהו. והנה מקום אתי להזכיר כאן את הביאור שהיה חביב עד מאוד על אאמו"ר הגאון הגדול הכ"מ לחזור עליו ולהזכירו בכל עת מצוא, כי הכוונה הפנימית ברמז של

העולם-הזה והן על נחלת העולם-הבא.

בשעת לידתם כבר נאבקו על זכות הבכורה, כמו שמפרש רש"י (שם, כו): "ואחרי כן יצא אחיו וידו אווזת בעקב עשו, שמעתי מדרש אגדה, הדורשו לפי פשוטו, בדין היה אווזת בו לעכבו, יעקב נוצר מטיפה ראשונה ועשו מן השניה... ויעקב בא לעכבו, שיהא ראשון ללידה כראשון ליצירה, ויפטור את רחמה, ויטול את הבכורה מן הדין".

בהמשך קנה יעקב מעשו את הבכורה בנזיד עדשים, כמו שנאמר (שם, לג): "וימכור את בכורתו ליעקב". כתוצאה ישירה מכך גם נטל לאחר מכן את הברכות מיצחק אביו, כמו שנראה מדברי הרמב"ן (שם כז, ד וטו) שהברכות היו מיועדות עבור הבכור.

על כך היה עשו מיצר, כמו שנאמר (שם כז, לו): "ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים את בכרתי לקח והנה עתה לקח ברכת", וכמו שנראה מדברי חז"ל (זה"ק פר' תולדות, קמח). שאותיותיהן של התיבות 'בכרתי' ו'ברכתי' הן שוות ומתחלפות, ללמדנו ששורש אחד לשתיהן. עוד מבואר בדברי חז"ל (זה"ק שם, קמח): "תא חזי (- בא וראה), בשעתא דשרו לנטלא ברכאן דלהון יעקב ועשו (- בשעה שיעקב ועשו נטלו כל אחד את ברכתו של יצחק אביהם), יעקב נטל חולקיה דלעילא (- יעקב נטל את חלקו למעלה), ועשו נטל לתתא (- ועשו נטל את חלקו למטה)", כלומר, שבעקבות הברכות השונות שבירך יצחק את כל אחד מהם, זכה יעקב בעולם-הבא, בעוד שעשו קיבל את חלקו בעולם-הזה⁵.

לאחר מכן אנו מוצאים שוב כי יעקב קנה מידו של עשו את חלקו במערת המכפלה, כמו שנאמר (שם נה): "אבי השביעני לאמור הנה אנכי מת בקברי אשר כריתי לי בארץ כנען שמה תקברני" ומפרש רש"י (שם): "אשר כריתי לי... ועוד מדרשו לשון כרי, דגור, שנטל יעקב כל כסף וזהב שהביא מבית לבן ועשה אותו כרי, ואמר לעשו טול זה בשביל חלקך במערה". עם כל זאת, בהגיע עת קבורתו של יעקב במערת המכפלה, הגיע לשם עשו וניסה לערער על כך ולעכב את הקבורה, עד שחושים בן דן נאלץ להורגו, כפי שמספרים חז"ל (סוטה יג).

למעשה, עשו לא השלים מעולם עם מכירת הבכורה ליעקב ועם הברכות שנתן יצחק ליעקב, אשר כאמור הן שלובות וקשורות זו בזו. מיד לאחר ששמע כי יעקב זכה לקבל את הברכות מיצחק כבר החליט לנקום בו, כמו שנאמר (שם כז, מא): "וישטום עשו את יעקב על הברכה אשר ברכו אביו ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי".

מאז והלאה, לאורך כל ההיסטוריה, הוא זרעו וזרעו אחריו מנסים

8. ועד"ז אחז"ל (זה"ק פר' משפטים קיא): "אמר יעקב לעשו טול אתה האי עלמא בקדמיתא ואנא לבתר, ת"ח מה כתיב ואחרי כן יצא אחיו וידו אווזת בעקב עשו".

והנה פירש"י (בראשית כה, כו): "בעקב עשו, סימן שאין זה מספיק לגמור מלכותו עד שזה עומד ונוטלה ממנו". ומובא בשם הגר"א (בח"י אגדות שבת עז: ובפ" ע"ד רמז למגילת אסתר א, א) כי אע"פ שחלקו של יעקב הוא לעוה"ב מ"מ ידו אווזת בעקב עשו, דהיינו בסוף חלקו בעוה"ז, והם ימות המשיח, שנקראים 'בעקבות משיחא'.

9. וכפי המבואר שם, שמתחילה ערער לגמרי על זכותו של יעקב להיקבר שם, בטענה שכבר ניצל את זכותו לקבורת לאה, וממילא הקבר היחיד שנותר שם הוא שלו, ומשהשיבו לו שכבר מכר את בכורתו (כמש"נ מפירש"י שם ד"ה זבינתיה) טען שאף שמכר את חלק הבכורה עדיין נותר לו חלק כפשוטו, וע"ז השיבו לו כי גם את החלק הזה רכש ממנו יעקב מאוחר יותר, יעושי"ה. ועי' גם במש"כ המהרש"א בחדא"ג (שם, ד"ה והאי דפייש ידי הוא).

הדבר מרומז בפסוק זה: "לא הביט און ביעקב" - זה חודש תמוז שנטל עשו בחלקו, והוא מכוון כנגד האות ח', שלא נמצא בשמות שבטי ישראל, "ולא ראה עמל בישראל" - זה חודש אב שנטל עשו בחלקו⁶, והוא מכוון כנגד האות ט', שגם היא לא נמצאת בשמות שבטי ישראל, "ה' אלקיו עמו" - זה חודש אלול שגם הוא היה ראוי ליפול בחלקו של עשו, אלא שזכו בו ישראל⁷, "ותרועת מלך בו" - שבאותו החודש תוקעים בשופר ומבלבלים אותו⁸.

מאחר שדבריו הם בבחינת מועט המחזיק את המרובה, מן הראוי להרחיב קצת את היריעה כדי לבארם מעט.

מימות עולם נאבקים יעקב ועשו זה בזה. עוד בהיותם ברחם אמם הם כבר מנהלים ביניהם את המלחמה הנצחית שבין קודש לחול בין אור לחושך ובין ישראל לעמים, כמו שאמרו חז"ל (ב"ר פר' סג ו): "ויתרוצצו הבנים בקרבה... רבי יוחנן אמר זה רץ להרוג את זה וזה רץ להרוג את זה... רבי ברכיה בשם רבי לוי, שלא תאמר משיצא (- עשו) ממעי אמו נדווג לו (- ליעקב להרגו), אלא עד שהוא במעי אמו זירתיה מתוחה לקבליה (- אגרופו משוך כנגדו)". יתרה על זו מפרש רש"י בפרשת תולדות (בראשית כה, כב): "ויתרוצצו... דבר-אחר מתרוצצים זה עם זה ומריבים בנחלת שני עולמות", כלומר שהיו רבים ביניהם הן על נחלת

5. ואולי אפשר להוסיף ע"פ המבואר בכתבי האריז"ל (ראה: בס' 'משנת-חסידיים', מסכת תמוז אב, פ"א א, ופ"ב א) כי חודשי תמוז ואב הם כנגד שני העיניים, עין ימין ועין שמאל, שהם בבחינת 'עיינין דמטרוניתא', שלכן נרמזו החודשים הללו בלשון "לא הביט" ולא ראה".

6. ולפי דרכו אולי אפשר להוסיף עוד, בדרך רמז, שמאחר ששלושת חודשי הקיץ הראשונים, ניסן, אייר וסיון, שהם מכוונים כנגד אותיות ה' ו' וד' מאותיות הא-ב, נפלו בחלקו של יעקב, הרי כבר היו בידו שלוש אותיות מאותיות שם הקדוש הוי"ה, שהן האותיות ה' ו', והיתה חסרה לו האות הרביעית, שהיא אות י', וכשנטל מעשו בחזקה את חודש אלול הוציא מידו את האות י', והשלים בכך לחלקו את אותיות השם הקדוש כולו, שע"ז נאמר "ה' אלקיו עמו". עוד אפ"ל בדרך רמז, בפסוק "אני לדודי ודודי לי", שהוא ר"ת של חודש אלול, שנרמז בו שהתגלות של "דודי לי", דהיינו קרבת אלקים הבאה מכוחה של "אני לדודי", היא בחודשי ל"ז, שהם חודשי אלול ותשרי המכוונים כנגד אותיות י' ול'.

7. והוא חידוש גדול מאד, שכן רש"י עה"ת (במדבר שם) פ"י ש"ותרועת מלך בו" הוא לשון חיבה וריעות, ואילו האב"ע (שם) פ"י שהכוונה לתרועת החצוצרות שהיו תוקעים במחנה ישראל בהיותם במדבר. והנה בגמ' (ר"ה לב): תניא לגבי פסוקי מלכיות זכרונות ושופרות: "מלכות שיש עמו תרועה כגון ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו אומרה עם המלכיות ואומרה עם השופרות דברי ר' יוסי, ר' יהודה אומר אינה אומרה אלא עם המלכיות בלבד". ומשמע אליבא דר' יוסי ש"ותרועת מלך בו" היינו מלשון תרועה ממש. דלפי האב"ע שפיר"ל דגם תרועת חצוצרות שבמחנה ישראל יכולה לעלות למנין פסוקי השופרות, ויש לתלות זאת במה שדנו הראשונים (רא"ש שם פ"ד סי' ג, ור"ן שם בדף ט. מדפי הרי"ף) לגבי הזכרת תקיעה בחצוצרות ולא בשופר, ואכמ"ל. ואילו לפי פירש"י עה"ת אפשר דבהא גופא פליגי ר' יוסי ור' יהודה בברייתא, דאליבא דר' יהודה אינה אומרה אלא עם המלכיות בלבד משום שאין במשמעה לשון תרועה כלל אלא לשון חיבה וריעות, ולפי"ז א"צ לענין זה למה שפירש"י בברייתא דלעיל מינה (שם, ד"ה אינה אומרה אלא עם הזכרונות) בהא דא"ר יהודה דקרא דשבתון זכרון תרועה מקרא קודש אינה אומרה אלא עם הזכרונות בלבד, וז"ל: "תרועה לאו לשון שופרות הוא עד דמזכיר שופר בהדיא", דלגבי קרא דתרועת מלך שפיר איכא למימר דס"ל לר' יהודה שאינו לשון תרועה כלל.

אולם יעוין בחי' הריטב"א (ר"ה שם) שכתב בתו"ד: "ויש מרז"ל אומרים... דאפי' ר' יוסי אינו אומר אלא בתרועה שאין עמה כלום שנאמרה בענין היום, כגון יום תרועה או תרועת מלך בו" וכו', שנראה מדבריו שהוא מפרש שהפסוק של ותרועת מלך בו מיירי במצות תקיעת שופר של ר"ה, וכפה"נ דהיינו שנשתבחו ישראל שנצטוו במצווה זו והם זוכים להריע לפני המלך ה' בר"ה. ואילו מתוך דברי המג"ע עולה חידוש גדול יותר, דבהך קרא נרמזו התקיעות שתוקעים במשך כל חודש אלול.

גם מלכות אדום, מזרעו של עשו, הרעו לנו מכל מלכי אדמה (כלשון הפייטן בפיטו 'אלה אזכרה', שנאמר לאחר סדר העבודה שבתפילת מוסף של יוהכ"פ). עוד קודם כניסתם של בני-ישראל לארצם כבר יצאו בני אדום למלחמה עמם, כמו שמסופר בפרשת חוקת (במדבר כ, יח-כ): "ויאמר אליו אדום לא תעבור בי פן בחרב אצא לקראתך... ויאמר לא תעבור ויצא אדום לקראתו בעם כבד וביד חזקה", ומפרש רש"י (שם, כ): "וביד חזקה בהבטחת זקנו והידים ידי עשו".

כבר בזמן חורבן בית ראשון, שנחרב על-ידי מלכות בבל הרשעה, היתה מלכות אדום, זרעו של עשו, שותפה פעילה. כל נבואתו של הנביא עובדיה מכוונת כלפי מלכות אדום ועשו אביהם. בתוך נבואתו נאמר (עובדיה א, יא-יד): "ביום עמדך מנגד ביום שבות זרים חילו ונכרים באו שעריה ועל ירושלים ידו גורל גם אתה כאחד מהם... ואל תעמוד על הפרק להכרית את פליטיו ואל תסגר שרידיו ביום צרה". על כך אומרים חז"ל (יל"ש שם): "בשעה שהקיף נבוכדנאצר את ירושלים בא עשו הרשע ועמד לו רחוק מן הכשדים מל והיה הורג כל מי שנמלט מן הכשדים, שנאמר ביום עמדך מנגד ביום שבות זרים חילו, ולא היה החורבן זה שלך אלא של בבל, שנאמר שבות זרים חילו, וגם אתה כאחד מהם ביקש להימנות עם מחריבים ראשונים... אבל עשו הרשע לא די שלא בא לנחמני, אלא בא לסייע את אויבי" וכו'.¹¹ ובוודאי בחורבן בית שני, שנחרב בידי מלכות אדום, כלשון חז"ל (גיטין נז): "והידיים ידי עשו, זו מלכות הרשעה, שהחריבה את בתינו ושרפה את היכלנו והגליתנו מארצנו".

מאבק איתנים זה נמשך לאורך כל הדורות, ואינו פוסק לרגע, כפי ששמעה רבקה אמנו, אמן של יעקב ועשו, כאשר הלכה לדרוש את ה' בבית מדרשו של שם, כמו שנאמר (בראשית כה, כג): "ויאמר ה' לה שני גויים בבטןך ושני לאומים ממעיך יפרדו ולאום מלאום יאמץ" וגו', שעל כך אומרים חז"ל (מגילה ו, א): "קסרי וירושלים, אם יאמר לך אדם חרבו שתיהן אל תאמן, ישבו שתיהן אל תאמן, חרבה קסרי וישבה ירושלים חרבה ירושלים וישבה קסרי תאמן, שנאמר אמלאה החרבה, אם מליאה זו חרבה זו אם מליאה זו חרבה זו, רב נחמן בר יצחק אמר מהכא ולאום מלאום יאמץ, ואמר רבי יצחק מאי דכתיב יוחן רשע (זה

בכל עת מצוא לממש הבטחה זו. כבר בדרכו לבית לבן, לשם הוא נמלט במצוות אביו ואמו מפני עשו אחיו, שלח אחריו עשו את אליפז בנו להרגו, כמו שמביא רש"י בפרשת ויצא (שם כט, יא): "לפי שרדף אליפז בן עשו במצוות אביו אחריו להרגו והשיגו, ולפי שגדל אליפז בחיקו של יצחק משך ידו, אמר לו מה אעשה לציווי של אבא, אמר לו יעקב טול מה שבידי, והעני חשוב כמת". בשעה שחזר יעקב מבית לבן, לאחר שהות של עשרים שנה שם, ועוד ארבע עשרה שנה קודם לכן בבית מדרשם של שם ועבר, הוא פוגש את עשו בא לקראתו, כמו שנאמר (שם לב, ז): "וישובו המלאכים אל יעקב לאמור באנו אל אחיך אל עשו וגם הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו", ומפרש רש"י (שם): "שהיית אומר אחי הוא, אבל הוא נוהג עמך עשו הרשע, עודנו בשנאתו".

שר התורה מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א מקבל בקורת רוח רבה מידי ראש המכון הגר"מ הלפרין שליט"א את קונטרסי חידושי תורתו

בצאת ישראל ממצרים, בדרכם להר סיני לקבל את התורה, בא לקראתם עמלק, בן בנו של עשו הרשע, ומבקש להשמידם, כמו שנאמר (שמות יז, ח): "ויבוא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים". וכך נמשכת מלחמתו של עמלק בעם ישראל, זרע יעקב אשר בס בחרת, לאורך כל הדורות. המרגלים בשובם מתור את הארץ מפחידים את בני ישראל מפני עמלק, כמו שנאמר (במדבר יג, כט): "עמלק יושב בארץ הנגב", ומפרש רש"י (שם): "לפי שנכוו בעמלק כבר, הזכירוהו מרגלים כדי ליראם". בשנת הארבעים לשהותם במדבר, קודם כניסתם לארץ-ישראל, שוב בא עמלק להלחם בס, כמו שנאמר (שם כא, א): "וישמע הכנעני מלך ערד יושב הנגב כי בא ישראל דרך האתרים וילחם בישראל וישב ממנו שבי", ומפרש רש"י (שם): "יושב הנגב, זה עמלק, שנאמר עמלק יושב בארץ הנגב" וכו', ועוד מפרש רש"י (שם, לעיל מיניה): "ועמלק מעולם רצועת מרדות לישראל, מזומן בכל עת לפורענות".

כך נלחם שאול במצוות ה' מפי שמואל הנביא בעמלק, כפי שמסופר בנביאים (שמואל א טו), ומזרעו של אגג מלך עמלק בעת ההיא יצא המן הרשע בן המדתא האגגי, שביקש בשעתו להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים.¹⁰

11. אכן יש לציין שבמזמור "על נהרות בבל" שבתהלים, שבו נתנבא דוד המלך על חורבן בית ראשון, כתיב (תהלים קלז, ז): "זכור ה' לבני אדום את יום ירושלים האומרים ערו ערו עד היסוד בה", ואחז"ל (גיטין נז): "א"ר יהודה אמר רב מאי דכתיב על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו בזכרנו את ציון, מלמד שהראהו הקב"ה לדוד חורבן בית ראשון וחורבן בית שני, חורבן בית ראשון שנא' על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו, חורבן בית שני דכתיב זכור ה' לבני אדום את ירושלים האומרים ערו ערו עד היסוד בה". ועי' בחדא"ג מהרש"א (שם, סוד"ה מ"ד על נהרות בבל) מש"כ לבאר בזה, שחורבן בית ראשון ושני חורבן אחד היה, שבבל היה המתחיל ואדום הוא הגומר, והיינו דכתיב "ערו ערו עד היסוד בה", שלא נגמר החורבן הראשון עד בוא חורבן שני. וגם מצינו שנתנבא ירמיהו הנביא במגילת איכה שנכתבה לאחר חורבן בית ראשון (איכה ג, כא): "שישי ושמחי בת אדום יושבת בארץ עוץ גם עליך תעבור כוס תשכרי ותתערי", ופירש"י (שם): "נתנבא ירמיהו על חורבן בית שני שיחריבוהו רומיים". ולא פירשו לשתי הנבואות הללו דמייני נמי בחורבן בית ראשון, שגם באותה שעה סייעו בני אדום למלכות בבל וביקשו להימנות עם מחריבים הראשונים. אולם יעויין בפ' האב"ע (תהלים שם) שכתב: "זכור, איננו מדבר על גלות טיטוס כאשר חשבו רבים, כי הנה אחרי כן הזכיר בת בבל... רק כאשר היה אדום תחת יד ישראל היו שמחים במפלת ישראל, וככה כתוב בספר עובדיה, גם שישי ושמחי בת אדום, והחרפה שהיו האדומיים מחריפי סאת ישראל יום שנלכדה ירושלים ונשרף ההיכל על-יד הכשדים היתה קשה לישראל יותר מצרתו, וזהו זכור האומרים לבבליים גלו וערו יסודות ירושלים" וכו'.

10. וראה בס' 'תורה-שלמה' על מגילת-אסתר (אסתר ג, א, אות י ובהערות שם) שהביא ממדרשים שבאותו הלילה שחמל שאול על אגג ולא הרגו נתעברה ממנו אשתו ויצא המן הרשע.

ללא הרף ורודף על כך את יעקב וזרעו במשך כל הדורות, בתואנה כי הוציאו ממנו במרמה את הבכורה ואת הברכות ואת כל מה שנגזר מהן, כפי שכבר התנבא הנביא עמוס (עמוס א, יא): "כה אמר ה' על שלושה פשעי אדום ועל ארבעה לא אשיבנו על רדפו בחרב אחיו ושחת רחמיו ויטרוף לעד אפו ועברתו שמרה נצח".

על כך מספרים לנו חז"ל (ע"ז יא:): "אמר רב יהודה אמר שמואל: עוד אחרת (- חגא נוספת מימי אידם) יש להם ברומי (- בירת מלכות אדום), אחת לשבעים שנה מביאין אדם שלם ומרכיבין אותו על אדם חגיר ומלבישין אותו בגדי אדם הראשון... ומכריזין לפניו סך קירי פלסתר (חשבון הקיצין כזב הוא, נבואת יעקב שקרא לבניו לאחרית הימים שסופן ליגאל כזב הוא - רש"י), אחוה דמרנא זייפנא הוא (אחיו של אדוננו עשו זייפן הוא, יעקב שרימה לעשו וחשב ליטול ברכה להיות גביר לאחיו - רש"י)... מאי אהני לרמאה ברמאותיה ולזייפנא בזייפנותיה (- מה רווח יש לו לרמאי - ליעקב שרימה את עשו ולקח את ברכתו - מרמאותו ולזייפן מזייפנותו) וכ'".

תמצית הדברים מופיעה בפירושו של בעל ה"כלי-יקר" (דברים ב, ג, בת"ד): "כי אין לך אומה שמתקנאת בישראל כמו עשו, כי לדעתם הכל גזולה בידם מהם מן ברכת יעקב אבינו שלקח ברכותיו של עשו במרמה".

אחד מטענותיו וערעוריו של עשו הרשע הוא על חודש אלול, שהיה אמור ליפול בחלקו, ונלקח ממנו על-ידי יעקב אבינו. מידי שנה בשנה, בהגיע חודש אלול, חוזר עשו לערער על הבכורה והברכות שהוצאו ממנו כביכול במרמה. הוא וכל הפמליה שלו, כוחות הטומאה, מנסים לנצל חודש זה, שהוצא מידו, לעורר קטרוגים על עם ישראל, זרע יעקב אשר במ בחרת, לקראת ימי הדין הממששים ובאים.

"ותרועת מלך בו" - בחודש אלול נוהגים לתקוע בשופר יום יום, לפי פירושו של בעל המגלה-עמוקות, כדי לבלבל את המקטרגים והמשטנים מכוחו של עשו, המתעוררים, כאמור, בחודש זה דווקא, להכניע אותם ולבטל את הקטרוגים.

אך המאבק נמשך גם אל תוך חודש תשרי וימי הדין. הוא מתעצם מאוד בימי ראש-השנה בשעת תקיעת שופר, שאז מתחדש בכל תוקפו המאבק הקדום והבלתי נגמר על ברכותיו של יצחק אבינו, כפי שגילו לנו חז"ל (רע"מ פר' אמור צט:): רזין דרזין, מהדברים שבכבשוננו של עולם, על המאבק המתחולל באותה שעה בעולמות העליונים בין מידת הדין למידת הרחמים: "ביומא דראש-השנה נפיק יצחק בלחודו, וקרי לעשו לאטעמא ליה תבשילין דכל עלמא כל חד כפום ארחי (- ביום ראש-השנה יוצא יצחק לבדו וקורא לעשו להטעים לו תבשילים של כל העולם, כל אחד כפי דרכו)... ושכיב על ערסיה דדינא (- והוא שוכב על מיטת הדין), וקרי לעשו (- והוא קורא לעשו) ואמר וצודה לי ציד ועשה לי מטעמים והביאה לי, ורבקה אמרה אל יעקב בנה רחימא דנפשה (- אהוב נפשה), בנה רחימא דאתמסר לה מיומא דאתברי עלמא (- בנה האהוב שנמסר לה מיום בריאת העולם), ופקידת ליה לאתערא איהו באינון מטעמים דילה (- ומצווה עליו להתעורר באותם המטעמים שלה), ויעקב אתער מתתא מתלבש בצלותין ובעותין (- ויעקב מתעורר מלמטה ומתלבש בתפילות ובקשות), והקול קול יעקב בההוא שופר דקא סליק (- בקול השופר הבוקע ועולה)... וישראל נפקין מן דינא בחדוה ובברכאן (וישראל יוצאים מן הדין בשמחה ובברכות)".

עשו - רש"י) בל למד צדק, אמר יצחק לפני הקדוש-ברוך-הוא רבוננו-של-עולם יוחן עשו, אמר לו רשע הוא... ואמר רב יצחק מאי דכתיב אל תתן ה' מאוויי רשע זממו אל תפק ירמו סלה, אמר יעקב לפני הקדוש-ברוך-הוא רבוננו-של-עולם אל תתן לעשו הרשע תאוות לבו זממו אל תפק, זו גרממא של אדם (שם מלכות), והיא מאדום - רש"י¹²), שאלמלי הן יוצאין ומחריבין כל העולם כולו" וכ'.

כל זאת, עד לתיקון השלם לעתיד-לבוא, שאז יוכרע סופית המאבק הנצחי, כנבואתו של עובדיה הנביא (עובדיה א, כא): "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה". וכפי שכבר רמז כן יעקב לעשו אחיו (בראשית לג, יד): "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה", ומפרש רש"י (שם): "הרחיב לו הדרך... ואימתי ילך, בימי המשיח, שנאמר ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו".

והכל, כאמור, מכח טענתו, ערעורו ואי ויתורו של עשו על הבכורה שמכר ליעקב, וכתוצאה מכך על הברכות בהן זכה יעקב.

לכשנתבונן נגלה כי ערעורו של עשו על כך הוא משמעותי כל-כך, עד כדי שמן השמים הוצרכו לסובב שכל הגורמים הנוגעים בדבר, כולל עשו בעצמו, יודו על כך בסופו של דבר ויביעו בפירוש את הסכמתם, הן על הבכורה והן על הברכות, אשר שורשן אחד הוא, כאמור לעיל.

הראשון הוא המברך בעצמו, יצחק אבינו, כמו שנאמר (שם כז, לג): "גם ברוך יהיה", ומפרש רש"י (שם): "שלא תאמר אילולי שרימה יעקב לאביו לא נטל הברכות, לכך הסכים ובירכו מדעתו". כיוצא בזה מפרש רש"י (שם לו:): "למה חרד יצחק, אמר שמא עוון יש בי שברכתי הקטן לפני הגדול ושיניתי סדר היחס, התחיל עשו מצעק ויעקבני זה פעמים, אמר לו אביו מה עשה לך, אמר לו את בכורתי לקח, אמר בכך הייתי מיצר וחרד שמא עברתי על שורת הדין, עכשיו לבכור ברכתי, גם ברוך יהיה".

אחריו היה זה המלאך, שרו של עשו, שנאבק עם יעקב אבינו בעוברו את נחל יבוק, כמו שנאמר (שם לב, כז): "ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני", ומפרש רש"י (שם): "ברכתני, הודה לי על הברכות שברכני אבי, שעשו מערער עליהן", שעל-זה נאמר (שם כט-ל): "ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל... ויברך אותו שם", ומפרש רש"י (שם כט:): "לא יאמר עוד שהברכות באו לך בעקבה וברמיה, כי אם בשררה ובגילוי פנים" וכ'.

בהמשך היה זה גם עשו בעצמו, כמו שנאמר (שם לג, ט): "ויאמר עשו יש לי רב אחי יהי לך אשר לך", ומפרש רש"י (שם): "כאן הודה לו על הברכות". ועל כולנה, בעל הברכות הקדוש-ברוך-הוא בכבודו ובעצמו, כמו שנאמר (שמות ד, כב): "ואמרת אל פרעה כה אמר ה' בני בכורי ישראל", ומפרש רש"י (שם): "ומדרשו כאן חתם הקדוש-ברוך-הוא על מכירת הבכורה שלקח יעקב מעשו".

מאז והלאה נקרא אכן יעקב אבינו בשם בנו בכורו של הקדוש-ברוך-הוא, כפי שאנו אומרים בתפילת שחרית (קודם סדר הקרבנות שלפני תפילת השחר): "עדת יעקב בנך בכורך", ובעקבותיו נקראים כן כל בני-ישראל זרע יעקב, כפי שאנו אומרים בהמשך התפילה (בברכה שלאחר ק"ש של שחרית): "ובכורך ישראל גאלת".

למרות כל זאת, עשו הרשע אינו משלים עם זה. הוא חוזר ומערער

12. וראה בהגה' הריעב"ן שם שכתב ע"ז: "כמדומה ר"ל גרמניא היא אשכנז שלנו". והדברים מדברים בעד עצמם וא"צ להוסיף עליהם מאומה.

עליהו (- והקדוש-ברוך-הוא מוחל על חובותיהם ומכפר להם), כיון דההוא מקטרגא אזל בההוא דורנא ואתפרש מינייהו בעי קודשא-ברוך-הוא למחדי בבני (- מאחר שאותו המקטרג הלך עם הדורון ההוא - השעיר לעזאזל - ועזב אותם, רוצה עתה הקדוש-ברוך-הוא לשמוח בבניו), מה כתיב ויעקב נסע סוכותה ויבן לו בית וגו' על כן קרא שם המקום סוכות, כיון דיתבי בסוכות הא אשתזיבו מן מקטרגא וקודשא-ברוך-הוא חדי בבני (- כיון שהם יושבים בסוכות הרי ניצלו מן המקטרגים והקדוש-ברוך-הוא שמח בבניו).¹⁴

אחד מיסודות העבודה, בימי התשובה והרחמים שבכל שנה ושנה, הוא לעורר מחדש את אישורו והסכמתו של הקדוש-ברוך-הוא על מכירת הבכורה ליעקב, באמירת "בני בכורי ישראל", ולבטל בכך את כל הערעורים והקטרגים המתחדשים על הבכורה ועל הברכות.

ידוע מאד ביאורו של בעל ה'משך-חכמה' (פר' שמות עה"פ "בני בכורי ישראל"): "שבן בכור נוטל פי שנים משום שהוא עשה אותו לאב, כן ישראל עשו כביכול להשי"ת לאב להעולם, שהם הכירו השגחתו ויחודו בתבל, ופשוט". אשר לדבריו עיקר מעלתו של הבכור בכך שהוא עשה את אביו לאב, ולכן זכה עם ישראל להיקרא "בני בכורי ישראל".

לאמיתו של דבר, יסוד זה כבר נאמר לכאורה על-ידי דוד המלך¹⁴ (תהלים פט, כז-כח): "הוא יקראני אבי אתה א-לי וצור ישועתי, אף אני בכור אתנהו עליון למלכי ארץ", שכאשר עם ישראל יקרא להקדוש-ברוך-הוא "אבי אתה", הרי שהקדוש-ברוך-הוא מבטיח להם "אף אני בכור אתנהו"¹⁵.

הוא אשר אמרו חז"ל (שבת פט): "אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: מאי דכתיב כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירו אתה ה' אבינו גואלנו מעולם שמך, לעתיד לבוא יאמר לו הקדוש-ברוך-הוא לאברהם בניך חטאו לי, אמר לפניו רבנו-של-עולם ימחו על קדושת שמך (הואיל שחטאו, ויתקדש שמך בעולם כשתעשה דין בעוברין על דברך - רש"י), אמר אימר ליה ליעקב דהוה ליה צער גידול בנים, אפשר דבעי רחמי עליהו (- אמר הקדוש-ברוך-הוא אומר זאת ליעקב שהיה לו צער גידול בנים, אולי יבקש רחמים עליהם), אמר ליה בניך חטאו, אמר לפניו רבנו-של-עולם ימחו על קדושת שמך... אמר לו ליצחק בניך חטאו¹⁶, אמר לפניו רבנו-של-עולם בני ולא בניך (- בלשון תמיהה), בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמע קראת להם בני בכורי (שהיה גלוי לפניך שהן עתידין לומר לפניך בסיני נעשה ונשמע לקבל עולך מאהבה

עוד מבואר שם, כי בכל שנה ושנה מחדש עשו אינו משלים עם הברכות שזוכים בהן זרעו של יעקב, אשר מכוחן הם גם זוכים בדין, והוא ממשיך לערער עליהן בכל תוקף במשך כל עשרת-ימי-תשובה, כפי שאמרו חז"ל (רע"מ שם, ק): "וישטום עשו ליעקב למיזל אבתריה ולקטרגא ליה תדיר (- ללכת אחריו ולקטרג עליו תמיד), ויעקב אזיל באינון יומין דבין ראש-שנה ליום-הכפורים עריק לאשתזבא מיניה (- ויעקב הולך באותם הימים שבין ראש-השנה ליום-הכפורים לברוח כדי להינצל ממנו), תב תיובתא (- שב בתשובה), שוי גרמה בתעניתא (- מענה את עצמו בצום), עד דאתי ראש-השנה ויום-הכפורים (- עד שמגיעים ימי ראש-השנה ויום הכפורים), כדין ידעי ישראל (- שאז יודעים ישראל) דעשו בא ועמו ארבע מאות איש, כולוהו מקטרגי זמנין לקטרגא לון (- כולם מקטרגים מזומנים לקטרג עליהם), מיד וירא יעקב מאד ויצר לו ואסגי בצלותין ובעותין (- והוא מרבה בתפילות ובקשות)".

לשיאו מגיע המאבק השנתי, החוזר על עצמו בכל שנה ושנה, ביום הקדוש, יום הכפורים. ביום זה ציוותה התורה להביא שני שעירי עיזים, אחד לה' ואחד לעזאזל, אשר השעיר לעזאזל הוא כביכול המנחה לעשו, להשקיט את זעמו ולבטל את קטרגו, כדרך שעשה יעקב אבינו בשעתו, בשובו מבית לבן, כשעשו הלך לקראתו וארבע מאות איש עמו.

כבר רמזו לנו על כך חז"ל (ב"ר פר' טו, טו): "אלא ונשא השעיר עליו, זה עשו, שנאמר הן עשו אחי איש שעיר, את כל עוונותם, עוונות תם, שנאמר ויעקב איש תם"¹³.

סופו של המאבק השנתי הוא בשעת נעילה של יום-הכפורים, כפי שאמרו חז"ל (רע"מ שם): "כדין וישב ביום ההוא עשו לדרכו, אימתי בשעת נעילה, דהא אתפרש מעמא קדישא (- שהוא - עשו - פורש ועוזב את עם הקודש), וקודשא-ברוך-הוא שביק לחוביהון וכפר

13. ובאמת מצינו השוואות רבות בין מאבקם של יעקב ועשו על ברכותיו של יצחק אבינו לבין שני שעירי יוהכ"פ, דכבר אחז"ל (ויק"ר פר' כב, יא; ובדומה לזה גם בב"ר שם, יד): "עז בזכותו של יעקב, דכתיב וקח לי משם שני גדיי עזים טובים, ר' ברכיה בשם ר' לוי אמר טובים לך טובים לבניך, טובים לך שעליהם תקבל הברכות, טובים לבניך שעליהם מתכפר להם ביוהכ"פ, הה"ד כי ביום הזה יכפר עליכם". וכן אחז"ל (רע"מ פר' תולדות קמב): "ר' יהודה אמר רמז הכא דזמנין בנוי דיעקב לקרא שני שעירים חד לה' וחד לעזאזל ביומא דכפורי, ובגין כך קריבת שני גדיי עזים, חד בגין דרגא דלעילא וחד בגין לכפייא דרגיה דעשו דלא ישלוט עליה דיעקב, ועל דא שני גדיי עזים, ומתרווייהו טעים יצחק ואכיל".

וראה מש"כ האוה"ח הק' בפר' וישלח (בראשית לב, טו) בשם זקנו, שהמנחה ששלח יעקב לעשו אחיו כללה תק"פ בעלי-חיים (כשמונים ל"גמלים מניקות ובניהם שלושים" דהיינו שהגמלים היו שלושים וגם בניהם היו שלושים, וביחד היו שישים), ונתכוון בחשבון זה שיעלה כמנין 'שעיר', וכן כמנין 'תקף' לשבר תקפו. ועי' גם בבני"ש (מאמרי כסלו-טבת, מאמר י, אות ד בסופו) שכתב: "ומזה תתבונן ג"כ מנין המנחה ששלח יעקב לעשו תק"ף בהמות כמנין שעיר" הנשלח לעזאזל ביוה"כ קודם שנאבק עמו המלאך והקב"ה קרא ליעקב א-ל". ועוד כתב בס' 'אגרא-דכלה' (פר' וישלח, עה"פ "ויעקב נסע סוכותה") לפרש הכתוב (שם לג, י): "ויאמר יעקב אל נא אם נא מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מידי כי על כן ראיתי פניך כראות פני אלקים ותרצני", שהוא נראה תמוה לכאורה, שאמר יעקב לעשו "כי על כן ראיתי פניך כראות פני אלקים" (ועי' במס' סוטה מא: דרשב"ל לייף מהכא דמותר להחניף לרשעים בעוה"ז, ואילו ר' לוי מפרש דנתכוון לאיים עליו), דר"ב בזה כי בעבור המנחה הזאת אזכה לראות פניך בכל שנה בעת אשר אראה פני אלקים ביום הנבחר לבוא לבית קדשי הקדשים, שאז אראה גם את פניך ליתן לך מנחה של השעיר לעזאזל ותתהפך לעבד לי, עיזי"ש בדבריו.

14. אשר באמת ייפלא בעיני קצת מפני מה לא הזכיר כלל המש"ח כתוב זה ולא נסתייע ממנו.

15. ועי' בפ' המצודות דוד (שם): "בכור אתנהו, להיות גדול על כל, כמו הבכור על שאר הבנים".

16. ואע"ג שהדברים הללו הם ללא שום ספק בהדי כבשי דרחמנא, מכבשונו של עולם, מ"מ כבר פירשו בזה יודעי ח"ן, כי לעת"ל כשתבוא מידת הדין ותקטרג על עם ישראל יפנה הקב"ה בתחילה לאברהם אבינו, שהוא ממידת החסד, הטוב ומטיב לרעים ולטובים, שילמד זכות עליהם, ומשהוא רואה שגם מידת החסד מסכמת כביכול למידת הדין אינו פונה ליצחק בנו, שהוא ממידת הגבורה והדין, אלא הוא פונה ליעקב אבינו, שהוא ממידת הרחמים, ו"אפשר דבעי רחמי עלייהו". ורק כשהוא נוכח לדעת שגם מידת הרחמים מסכימה כביכול למידת הדין (וכלשון הגמ' שם: "אמר לא בסבי טעמא ולא בדרדקי עצה") הוא פונה ליצחק אבינו, ודווקא יצחק נאזר במידת הגבורה שבו להשיבו דבר ולבטל מעליהם את מידת הדין, ואכמ"ל.

דפורענותא' - הנקראות בימי בין המצרים קודם תשעה-באב, אשר שם נאמר (ירמיה ב, כז): "אומרים לעץ אבי אתה ולאבן את ילדתני" וגו', ובהמשך נאמר (שם ג, ד): "הלוא מעתה קראת לי אבי אלוף נעורי אתה", אשר משמעות הדברים היא כי התיקון והתשובה לעזבם את ה', "אומרים לעץ אבי אתה ולאבן אתה ילדתני" היא לכשיחזרו להכיר כי הוא אבינו, "הלוא מעתה קראת לי אבי"²¹.

לאור האמור, נראה לומר דבר חדש, כי שמו של חודש אב מורה על שם 'אב' של אבינו שבשמים. עבודתו של חודש זה, המקדים את חודש הרחמים והסליחות, חודש אלול, הוא לחזור ולהכיר באבינו שבשמים, בקריאת שם 'אב' ובהכרזת 'אבינו אתה', על-מנת לזכות בחודש אלול שלאחריו לביטול הערעורים והקטרוגים מצידו של עשו ושלוחיו על הבכורה ועל הברכות, ולחדש עלינו את הבטחת הקדוש-ברוך-הוא כי "בני בכורי ישראל".

כאשר אנו קוראים "הוא יקראני אבי אתה" אנו זוכים להבטחה "אף

שקבעו אבותיכם בכיית חנם בו תלכדו".

ועי' בס' 'פרי-צדיק' (לר"ח אב, אות ג) שהפטר 'שמעו' שייכת לחודש אב עפ"י המבואר (ספר צידה, פ"ה, ח) שהמליך אות ט' בשמינה ואב בשנה. וראה עוד מה שהרחיב בזה (שם, אותיות ה-ו) דגם צירוף שם הו"ה של חודש אב הוא היוצא מר"ת של התיבות ה'סכ"ו ו'שמע ישראל ה'יום.

ולפי דרכנו כל תוכנה של הפטרה זו שייכת במיוחד לחודש אב, לחזור ולגלות בחינת 'אב', "הלוא מעתה קראת לי אבי", וכאשר יתבאר.

ובאמת נראה שסדרן של כל ג' ההפטרות דתלתא דפורענותא (שמקורן בפסיקתא, כמו שהביאו התוס' במס' מגילה לא: ד"ה ראש) תואמות לסדר הזמנים של ימי בין המצרים. שהראשונה שבהן היא הפטרת 'דברי', אשר בה נתנבא ירמיהו על כ"א ימי בין המצרים כולם, כדכתיב (שם א, יא-יב): "יהי דבר ה' אלי לאמר מה אתה רואה ירמיהו ואומר מקל שקד אני רואה, ויאמר ה' אלי היטבת לראות כי שוקד אני על דברי לעשותו", ופירש"י (שם): "ומדרש אגדה, השקד הזה הוא משעת חניטתו עד גמר בישולו עשרים ואחד יום, כמנין ימים שבין שבעה עשר בתמוז שבו הובקעה העיר לתשעה באב שבו נשרף הבית". וההפטרה השנייה, שהיא הפטרת 'שמעו', מכוונת כאמור כנגד חודש אב בדווקא. ואילו ההפטרה השלישית, שהיא הפטרת 'חזון', נקבעה לפי ענינה לשבת שקודם ת"ב, וכדאמרין בגמ' (מגילה לא:): "בתשעה באב גופיה מאי מפטרינן, אמר רב איכה היתה לזונה", דאע"ג דלהלכה לא קי"ל כוותיה, כדמסקינן הם דאמר אביי דהאידנא נהוג עלמא להפטיר אסוף אסיפס, מ"מ חזינן שהפטרת 'חזון' (שבתוכה הכתוב ד"א איכה היתה לזונה") קשורה לת"ב. וכבר מצינו עוד בדברי חז"ל (מדרש איכה, ריש פר' א) שהשוו בין פרשת דברים, שנקראת לעולם בשבת חזון, ובין הפטרת 'חזון', ובין מגילת איכה, שנקראת בת"ב, וכך אמרו: "שלושה נתנבאו בלשון איכה, משה ישעיה וירמיה, משה אמר איכה אשא לבדי וגו', ישעיה אמר איכה היתה לזונה, ירמיה אמר איכה יושבה בדרך".

21. וסדר ההפטרות של הפטרת 'שמעו', כפי שנוהגים להפטיר בקהילות אשכנז, מוכיח על כך, שקורין בפ"ב דירמיה, מפסוק ד' "שמעו דבר ה'", עד לפסוק כ"ח "ואיה אלהיך אשר עשית לך" וגו', ומדלגין משם ואילך עשרה פסוקים, ומסיימים בפסוק מפ"ב פסוק ד' "הלוא מעתה קראת לי אבי" וגו', שהוא כדי לסיים בדבר טוב, של תיקון ותשובה ל"אומרים לעץ אבי אתה" וגו'. ולמנהגם של בני עדות המזרח מדלגים אח"כ שוב לשני הפסוקים הראשונים של פ"ד, ומסיימים "אם תשוב ישראל נאום ה' אלי תשוב" וגו', דמייירי להדיא בתשובה, וכדפירש"י (ירמיה ד, א): "אם תשוב ישראל, בתשובה, אלי תשוב לכבודך וגדולתך הראשונה", שמשמעות הדברים היא גם שכאשר ישובו ישראל בתשובה, בדרך של "הלוא מעתה קראת לי אבי", ישיבם הקב"ה לכבודם ולגדולתם, של "בני בכורי ישראל", וכדכתיב "הוא יקראני אבי אתה..." אף אני בכור אתנהו עליון למלכי ארץ, וכאשר נתבאר.

וראה גם משאחז"ל (שמו"ר פר' מו, ד): "כך אמר הקב"ה לישראל עתה אתם קוראים אותי אבי, אתמול הייתם עובדים עבודת כוכבים וקוראים אותה אבי, שנא' אומרים לעץ אבי אתה ובעת רעתם יאמרו וגו', לכך נאמר ועתה ה' אבינו אתה".

כבנים¹⁷ - רש"י, עכשיו בני ולא בניך... פתחו ואמרו (כי) אתה אבינו, אמר להם יצחק עד שאתם מקלסין לי קלסו להקדוש-ברוך-הוא, ומחוי להו יצחק להקדוש-ברוך-הוא בעיניו (- ומראה להם יצחק בעיניהם את הקדוש-ברוך-הוא), מיד נשאו עיניהם למרום ואומרים אתה ה' אבינו גואלנו מעולם שמך".

יסודם של דברים הוא, כי טענתו של יצחק כלפי הקדוש-ברוך-הוא היא מכוחה של אותה קריאה-הבטחה אלוקית "בני בכורי ישראל". כאשר חטאו ישראל, ומידת הדין מקטרגת בראש, לקרום בני אברהם יצחק ויעקב, אבל לא בניו אהוביו של מקום, בטענה כי כבר פסקו "לקבל עולך מאהבה כבנים", וממילא איבדו כביכול את זכות הבכורה שלהם, באותה שעה חובה לחדש ולעורר שוב את הקריאה וההבטחה הנצחית של "בני בכורי ישראל". הדרך לכך היא להאיר את עיני ישראל, לשאת עיניהם למרום בקריאה "אתה ה' אבינו". קריאה זו מצידנו, מעומק לבנו, מביאה במקביל באופן מיידי לחידוש הבטחת הקדוש-ברוך-הוא "בני בכורי ישראל". - "הוא יקראני אבי אתה..." אף אני בכור אתנהו" וגו'.

זו עבודתנו שלנו גם בימים אלו, ימי התשובה והרחמים. איננו מסתפקים רק בקבלת מלכותו יתברך, שהיא עיקר עבודת ימי ראש-השנה ותמצית מהותם, כמו שאמרו חז"ל (ר"ה טז:): "אמר הקדוש-ברוך-הוא... ואמרו לפני בראש-השנה מלכיות זכרונות ושופרות, מלכיות כדי שתמליכוני עליכם" וכו'¹⁸, אלא שאנו מוסיפים גם להכיר כביכול באבהותו עלינו ולקרוא לו אבינו אתה. ולכן תיקנו בימים אלו להתפלל בלשון 'אבינו מלכנו', כפי שמובא בדברי הטור (או"ח, סי' תרב): "ובכל הימים שבין ראש-השנה ליום-הכיפורים מרבין בתפילות ובתחנונים... ובאשכנז נוהגין לומר בוקר וערב אחר סיום שמונה-עשרה אבינו מלכנו על אלפא ביתא".

למעשה, כך אנו נוהגים יום יום בתפילת שמונה-עשרה, שבשתי הברכות העוסקות ישירות בתשובה ובבקשת סליחה אנו פונים אל הקדוש-ברוך-הוא בתואר 'אבינו' - "השיבנו אבינו לתורתך", "סלח לנו אבינו כי חטאנו"¹⁹. שכן חלק מהותי מעבודת התשובה ובקשת הסליחה הוא ההכרה והקריאה המחודשת 'אבינו'.

מקור לכך אנו מוצאים כבר בנבואת הנביא ירמיהו, שנקראת בהפטרת "שמעו דבר ה'", ההפטרה השנייה²⁰ מתוך שלושת ההפטרות - 'תלתא

17. אשר גם מדקדוק דברי רש"י נראה כיסודו של המש"ח, דמאחר שהיה גלוי לפניו שהם עתידין "לקבל עולך מאהבה כבנים" הקדים לקרותן בשם "בני בכורי ישראל".

18. ונמשכת עבודה זו במשך כל עשי"ת, שחונמים בהם 'המלך הקדוש' ו'המלך המשפט'. ועי' במש"כ הטור (או"ח, סי' תקפב): "ואדרבה תמהתי מעולם למה אין אומרים ובכן תן פחדך כל עשי"ת, דמ"ש זה התוספת שבברכת קדושת השם ממה שמוסיפין באבות וגבורות, ושמעתי שיש מקומות שנוהגין לאמרו".

19. ועי' בדברי הטור (או"ח, סי' קטו) שכבר עמד בזה, ומש"כ ע"ז.

20. הפטרה זו נקראת בשבת מברכים של חודש אב, או בשבת ר"ח אב (כשר"ח אב חל בשבת), או בב' באב (כשר"ח אב חל בע"ש בשנה שת"ב חל בשבת ונדחה ליום ראשון). ונרמז בה תוכנו ומהותו של חודש אב, כדכתיב התם (ירמיה ב, כג-כד): "בכרה קלה משרכת דרכיה... כל מבקשיה לא ייעפו בחדשה ימצאונה", ופירש"י (שם): "בכרה, גמלה נקבה בחורה שהיא אהבת לנוע בכרי מדין... כל מבקשיה לא ייעפו, כי על חנם ייעפו, שלא יוכלו להשיגה, ומה סופה, בחדשה ימצאונה, חודש אחד יש בשנה שהיא ישנה כל החודש ואז היא נלכדת, אף אתם חודש אחד (הוא אב) הוכן לכם כבר מימות המרגלים

ברורות ומאירות לכל אתגרי התקופה, ולכל השאלות העולות על הפרק בעקבות ההתפתחויות המדעיות והטכנולוגיות האדירות של הדורות הללו, שכן מקורה של כל בריאה, תגלית ומציאות חדשה, היא בתורה, ועלינו מוטל התפקיד לעמוד ולהתייגע בה כדי לזכות לאורה ולמצוא את התשובות האמיתיות והמדויקות.

הוא אכן פעל כך במשך למעלה מיוכל שנות פעילותו במכון, והוכיח זאת שוב ושוב, כאשר לא נרתע מלעסוק בשום נושא, מורכב וסבוך ככל שיהיה, ולמצוא את ההתייחסות ההלכתית המתאימה לכל מצב ולכל תרחיש בכל השאלות שהזמן גרמן.

למעלה מזאת, הוא היה מביט על כל ההתפתחויות החדשות והמתקדמות ביותר במשקפים של תורה. נקודת המוצא שלו היתה תמיד מתוך מכמני התורה הקדושה, ומשם הוא ראה ובחן את כל התגליות וההמצאות המדעיות והטכנולוגיות, שכן הוא האמין באמונה שלמה שכל הבריאה כולה נבראה בשביל התורה שנקראת ראשית, והמציאות האמיתית היא אך ורק זו המשתקפת מתוך תורתנו הקדושה, ועל-פיה בלבד נקבעת כל מציאות החיים הנראית לעינינו.

יפה הגדיר זאת אחד מחשובי הרבנים שליט"א, אשר הרצה בערב העיון האחרון, שהתקיים בין כותלי המכון, מטעם 'בית ועד לחכמים - מעשה-חושב', על נושא השימוש בשבת בסני מים שונים המותקנים בברזים, במיני-ברזים ובמי-מים, כשאמר כי הוא בטוח שבעת שהביאו לפני אבי מורי הכ"מ סני מים שונים הוא לא ראה בהם את צורת הפעילות הטכנולוגית שבה הם פועלים, אלא מיד הוא ראה בהם את פרטי הדינים וההלכות שבשולחן-ערוך אורה-חיים סימן שיט לגבי חששות איסורי בורר בסוגי כלים שונים, ומנקודת ראייה זו הוא בחן ובדק את פעילותם הטכנולוגית.

זו הדרך שהוא הנחיל לנו כל השנים בפעילותו בין כותלי המכון, ולאורה אנו משתדלים לצעוד הלאה בכל השאלות המתעוררות חדשים לבקרים, לראות הכל באורה של תורה, שהיא מקור כל מציאות הבריאה, אשר נבראה בשביל התורה שנקראת ראשית, ואנו תפילה כי השי"ת יזכנו להמשיך בדרך זו, ביתר שאת וביתר עוז, מראשית השנה ועד אחרית שנה.

אני בכור אתנהו". כשאנו חוזרים להכריז "הלוא מעתה קראת לי אבי" אנו זוכים לחדש את ההבטחה הנצחית של "בני בכורי ישראל". לשם כך עבודתנו המוקדמת בחודש 'אב' היא להכיר שוב כי 'אבינו אתה', ומכאן זה אנו זוכים לאחר מכן להארת חודש אלול, המרומזת בראשי-תיבות של א'ני ל'דודי ו'דודי ל'י, שמשמעות התיבות הללו היא שכאשר אנחנו נחזור ונשוב לחיק דודנו, אבינו שבשמים²², ישוב הוא ויפנה אלינו כ"בני בכורי ישראל".

מעלתם של ישראל כבנו בכורו של מקום הוכרזה אמנם קודם יציאת-מצרים, בעת שאמר הקב"ה "בני בכורי ישראל" וחתם על מכירת הבכורה שלקח יעקב מעשו. אך למעשה כבר נקבע כן עוד קודם בריאת-העולם, בראשית המחשבה שעלתה לפניו יתברך לברוא את עולמו, כמו שמפרש רש"י (ר"פ בראשית): "בראשית ברא, אין המקרא הזה אומר אלא דרשני, כמו שדרשוהו רבותינו בשביל התורה שנקראת ראשית דרכו, ובשביל ישראל שנקראו ראשית תבואתה".

בשלהי חודש אלול, שהוא החודש שבו נברא העולם, בכ"ה בו (כמש"כ בח' הר"ן ר"ה ט"ז, ובחי' הר"ן על הר"ף שם בדף ג. מדפי הר"ף, דתחילת בריאת העולם בכ"ה באלול היה, ולפיכך נהגו בברצלונו וגלילותיה להשכים לסליחות באשמורת הבוקר מכ"ה באלול), מתחדשת בכל שנה ושנה הבריאה בשביל ישראל שנקראו ראשית, ועבודתנו באותם הימים היא, כאמור, לחדש עלינו שוב את הבטחת "בני בכורי ישראל".

מסתבר, איפוא, כי בד בבד עם התחדשות זו, מתחדשת גם הבריאה בשביל התורה שנקראת ראשית.

הזכרנו כבר בעבר, יותר מפעם אחת, את מה דהוה מרגלא בפומיה של אבי מורי ורבי הגאון הגדול הכ"מ, שעמד בראשות המכון והתווה את דרכו במשך למעלה מיוכל שנים, על יסוד דברי הזהר-הקדוש (פר' תרומה, קסא): כי הקדוש-ברוך-הוא "אסתכל באורייתא וברא עלמא" (- הביט בתורה וברא על-פיה את העולם), שהתורה היא תכנית האדריכלות של כל הבריאה כולה, כפי שגם אמרו חז"ל (ב"ר, ר"פ בראשית): "בנוהג שבעולם מלך בשר-ודם בונה פלטין אינו בונה אותה מדעת עצמו אלא מדעת אומן, והאומן אינו בונה מדעת עצמו אלא דיפתראות ופנקסאות יש לו לדעת היאך עושה חדרים היאך עושה פשפשים, כך היה הקב"ה מביט בתורה ובורא את העולם". אשר לאור זה פשוט הדבר כי בתורתנו הקדושה גלומות וצפונות תשובות

22. וראה בדברי חז"ל (ז"ח פר' כי-תצא): "ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים, דא היא ירחא דאלול, דביה סליק משה לטורא למבעי רחמין קמיה קוב"ה בגין דישתביק לישראל על [חובא] דעגלא, ובגין דא ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים, בגין דגלי ערייתא דקוב"ה וערייתא דאורייתא... וע"ד אמר פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו תורתך" וכו', שדברים אלו הם המקור הקדום ביותר לעבודת התשובה שבימי חודש אלול, על הריחוק שלה מאביה שהוא הקב"ה ומאמה שהיא התורה. וכבר כיוון מעצמו בדומה לזה האוה"ח הק' בפר' כי-תצא (דברים כא, יא-יד): "והוא אומרו וישבה ב ביתך, ותתוודה בבכי על אשר מעלה באביה ואמה ועל על פרידתה מהם, אביה זה הקב"ה, אמה היא כנס", ירח ימים זה שיעור המספיק לשב, או ידמוז לחודש המיוחד לתשובה שהוא חודש אלול. ועי' גם בס' "יסוד-ושורש-העבודה" (שער המים, פ"א) שציין בקצרה לדברי הז"ח, ואח"כ כתב ע"ז: "וז"ל האריז"ל ג"כ, ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים, את אביה זה הקב"ה, ואת אמה זו כנס", יבכה האדם ויתחנן לפני ה', ירח ימים, הוא חודש אלול, שהמה ימי רחמים ורצון, עכ"ל".

מבעד לאספקלריה

מהנעשה והנשמע בין כותלי המכון ומחוצה לו

על פלגי מים

הרה"ג ר' משה רובינשטיין פותח את ערב העיון

הגרא"ש שטייגליץ נושא דברים. נראים מימין לשמאל, הגר"א ירחי, הגרש"ב לייזרזון, ראש המכון הגרא"מ הלפרין, הגר"א מלכה והגר"י לוריא

הרה"ג ר' יעקב לוריא נושא דברים

מהנדס המכון הר"ר דוד אברהמס נושא דברים

המשך בעמוד הבא

כמיטב המסורת של ערבי העיון המיוחדים, הנערכים מעת לעת מטעם בית ועד לחכמים "מעשה חושב", שע"י המכון המדעי טכנולוגי להלכה, בהשתתפות ציבור גדול ומגוון של רבנים ומורי הוראה, התכנסו גם בחודש האחרון עשרות רבות של רבנים ומורי הוראה מכל חוגי היהדות הנאמנה, לערב עיון מעמיק בשאלות אקטואליות הכרוכות בשימוש בשבת בסנני מים ובמשאבות מים להגברת הלחץ בבניינים גבוהים.

היה זה מראה מרהיב עין ומשובב נפש לראות את ציבור הרבנים המכובד, פוסקי הלכה ויושבי על מדין, תלמידי חכמים מופלגים, מסלתם ומשמנם של הרבנים הנודעים, ספרדים כאשכנזים, ליטאים כחסידיים, מכל החוגים ומכל חצרות החסידיות השונות, מסבים בצוותא, זה לצד זה, כשהמכנה המשותף לכולם הוא רצונם העז והאמיתי לדון יחדיו בנושאים הלכתיים אקטואליים, ללמוד ולהבין, לברר את ההלכה על בוריה, על כל צדדי ההיתר והאיסור, ולהעמיד את הדברים בצורה הברורה והמדויקת ביותר, על מנת לדעת להשיב לשואליהם דבר ד' זו הלכה, ולהורות להם את המעשה אשר יעשון ואת הדרך ילכו בה.

את ערב העיון הייחודי ורב הרושם פתח הרב הגאון רבי משה רובינשטיין שליט"א, מרבני המכון, בדברים נלהבים מענייני דיומא, וגם המשיך לאחר מכן להנחות ולנהל את הכינוס בטוב טעם ובכשרון רב.

דברי פתיחה נרחבים לחלקו הראשון של ערב העיון, שעסק בנושא השימוש בסנני מים בשבת, השמיע הרב הגאון רבי יעקב לוריא שליט"א, אשר סקר בדבריו בפירוט רב את כל תהליכי התפתחות סנני המים בעשורים האחרונים, הן במערכות סינון לברזים בכיור, בשיטות של פחם או של אוסמוזה הפוכה ועוד, והן בסננים שונים המותקנים במיני-ברזים וברי-מים למיניהם, תוך הדגמות מעשיות של סוגי סננים ותהליכי סינון שונים. במקביל, פרס הרב לוריא שליט"א בפני הרבנים המשתתפים את כל השאלות ההלכתיות העוללות להתעורר בסננים אלו, במיוחד לגבי אישור 'בורר', כשהוא מרחיב בבירור יסודות ההלכות, על כל צדדי ההיתר והאיסור, לאור דיעות הפוסקים.

בהמשך הדיון ההלכתי נשאו דברים: הגאון רבי אברהם שרגא שטייגליץ שליט"א, רב ודומ"ץ דחסידי צאנז וחבר בבד"ץ בביתר עילית, והגאון רבי אופיר יצחק מלכה שליט"א, ראש רשת בתי ההוראה 'הלכה למעשה', שהשמיעו שיעורים מקיפים ומעמיקים ביסודות וגדרי הלכות בורר, תוך התייחסות אקטואלית לסוגי סננים שונים, יחד עם הצעות למעשה. שניהם כאחד העלו על נס במהלך דבריהם את המכון המדעי טכנולוגי להלכה והעומדים בראשו, אשר היו הנחשונים בבירור כל שאלות ההלכה העוללות על הפרק בעידן הטכנולוגי המתקדם, ומאז ועד עצם היום הזה הם משמשים ככתובת המרכזית בעולם כולו לנושאים אלו.

החלק השני של ערב העיון הוקדש לבעיית המשאבות המותקנות כיום בכל בניין שמעל חמש קומות, ובוודאי בבנייני מגורים רבי-קומות, לצורך הגברת לחץ המים לדירות, כאשר כל פתיחת ברז וצריכת מים בשבת עלולה בהחלט

המשך מעמוד קודם

הרה"ג ר' יוסף הילדסהיימר נושא דברים

הגר"א מלכה נושא דברים. נראים מימין לשמאל, הגר"א ירחי, הגרש"ב לייזרזון, ראש המכון הגרא"מ הלפרין, הגרא"ש שטיגליץ והגר"י לוריא

להפעיל את המשאבות או לגרום לשינויים בעוצמת פעילותן, יחד עם בעיות נוספות הכרוכות בכך, כמו השפעה על הפעלת המצוף החשמלי בברית האגירה שבבניין לשם מילוי הברכה.

הרה"ג ר' יוסף הילדסהיימר שליט"א, מרבני המכון, הציג בפני ציבור הרבנים את מורכבות הבעיות הכרוכות בצריכת מים בבניינים בהם מותקנות משאבות מים להגברת הלחץ, לצד הצדדים ההלכתיים שיש לדון בהם להיתר או לאיסור, ואת הפתרונות המהודרים, אותם הגו רבני ומהנדסי המכון, אשר מיושמים למעשה בריכוזים רבים של ציבור שומרי שבת ומקדשי שביעי, ומאפשרים את השימוש במים בשבתות ומועדים לכתחילה ללא כל חשש. את דבריו השלים לאחר מכן מהנדס המכון, הר"ר דוד אברהמס, שהוסיף נתונים מרתקים על מכלול הבעיות הקיימות, יחד עם סיפורים מכלי ראשון מבידיקות בשטח, אותן הוא עורך דבר יום ביומו, על-מנת לוודא כי הנחיות המכון בוצעו כהלכה במלואן.

ייחודיותו של כנס, כמו כל הכנסים שלפניו, הוא בהשתתפותם הפעילה של עשרות הרבנים, בשאלות ותשובות, עם שקלא וטריא הלכתית סוערת, במטרה להביא היטב את כל הנקודות המעשיות, יחד עם כל הצדדים ההלכתיים, ולהגיע יחדיו למסקנות ברורות והוראות מעשיות להלכה למעשה.

ניתן להאזין לכל מהלך ערב העיון, השיעורים וההרצאות, ב"קו הכשרות", שמשפירו 0747962157, שלוחה 4612.

יום השביעי זכור ושמור

פגישה מקצועית תקופתית התקיימה בין ראשי המכון לבכירי חברת החשמל, במסגרת ההרצות המתוכננות לבחינה יסודית של האפשרויות להפעלת כל מערכות חברת החשמל בשבתות ובמועדים באוטומציה מלאה.

זכור, זה כשני עשורים פועלים רבני ומהנדסי המכון המדעי טכנולוגי להלכה בשיתוף פעולה מלא עם חברת החשמל לישראל, בעבודת נמלים אינטנסיבית ובלתי פוסקת, על-מנת לקדם אספקת 'חשמל כשר' בשבתות ובמועדים באוטומציה מלאה, תוך שימוש בשיטות חדשניות ובטכנולוגיות מתקדמות. הכל מפרי חזונו מרחיק הראות של הגאון הגדול רבי לוי יצחק הלפרין זצ"ל, שעמד בראש המכון המדעי טכנולוגי להלכה והתווה את דרכו במשך כיוכל שנים, אשר יום והוביל את המהלך הכביר, שכבר נשא פירות רבים בצמצום ומניעת חילולי שבת בחח"י, ועוד היד נטויה.

בפגישה האחרונה השתתפו מטעם המכון: ראש המכון הגאון רבי אברהם משה הלפרין שליט"א, ורבני המכון, הרבנים הגאונים רבי יעקב לוריא שליט"א ורבי יוסף הילדסהיימר שליט"א, יחד עם המהנדס הרב יהודה היינריך. מטעם חח"י השתתפו בפגישה: מר רם ארליכמן, סמנכ"ל וראש חטיבת ייצור ואנרגיה; מר עינב חשאי, מנהל חטיבת קשרי ציבור ורגולוציה; מר עופר כספי, סגן הייצור באגף הייצור; ומר צפניה אחרק, סגן מנהל יחידת ניהול המערכת.

מר רם ארליכמן פתח את הישיבה וגם סיכם אותה בדברים אודות החשיבות הגדולה שבשיתוף הפעולה הפורה בין כל הצדדים, אשר כולם כאחד מקוים כי הוא אכן ישא פרי ויביא להשלמת המהלך כולו בהצלחה מלאה לשביעות רצון כולם.

עיקרה של הפגישה הוקדשה לסקירה מקצועית מפי מר צפניה אחרק, על קווי המתאר, ההנחות המקצועיות ונקודות המוצא, העומדים בבסיס ההרצות האמורות, כאשר הוא מפרט ומסביר

משתתפי הפגישה מתבוננים במצגת. נראים משמאל, מר עופר כספי ומר צפניה אחרק

מר צפניה אחרק מדגים בפני המשתתפים

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

ביסודיות, בעזרת מצגת שהכין, את כל הסעיפים, אחד לאחד, מאזין להערות המשתתפים ומשיב תשובות מלאות על כל שאלותיהם.

בסיומה של הפגישה, שהתנהלה ברוח טובה, מתוך רצון משותף להגיע לתוצאות המדוייקות ביותר, סוכם על המשך הקשר הרציף במהלך ההרצות ועם השלמתן, ובחינה מחודשת של הנתונים לאור התוצאות שתתקבלנה.

במקביל, הועלו הסתייגויות והובעה פליאה על כל מיני פרסומים לא מבוקרים ובלתי אחראיים בעליל, המתפרסמים חדשים לבקרים ע"י גורמים שונים, שאין להם שום מושג על המציאות האמיתית בשטח, אם אלו פרסומים על שינויים לרעה כביכול שחלו לאחרונה במצב חילולי השבת במערכות חברת החשמל, ואם אלו, מנגד, פרסומים על מעבר מידי לאוטומציה מלאה.

מימין לשמאל, מר רם ארליכמן, ראש המכון הגרא"מ הלפרין, המהנדס הרב יהודה היינריך

כל הפרסומים הללו, יחד עם יתר הפעולות הרעשניות האחרות, אלו כמו אלו, רק גורמים נזק מכיוונים שונים להשלמת המהלך, אליו מיחלות עיני כל, מלבד מה שהם יוצרים בציבור בלבול רב מחד גיסא ונוטעים בו אשליות מיותרות ובלתי מוצדקות מאידך גיסא.

הכל ציינו לשבח את מדיניותו רבת השנים של המכון, אשר הותוותה לאורך כל הדרך ע"י הגאון הגדול רבי לוי יצחק הלפרין זצ"ל, בעקביות רבה, באמצעות נציגיו מהנדסי המכון, בעבודת שטח מייגעת, הרחק מעין הזרקורים, ללא שום כותרות רעשניות. והכל בברכתם וגיבויים של כל גדולי ישראל, בליווי ועדת רבנים מורחבת, המורכבת מגדולי הרבנים הנודעים המייצגים את כל חוגי היהדות הנאמנה.

הדרך השקטה והעקבית הזו היא הדרך היחידה שהוכיחה את עצמה בהישגים הכבירים שכבר הושגו, בכברת הדרך הארוכה מאד שכבר התקדמו בה עד כה, ובדרך זו בדיוק יש להמשיך ללכת הלאה, במאמץ להתגבר על כל המכשולים הקשים שעדיין נותרו בדרך, ולסיים את כל יתרת הדרך שנותרה עד להשלמת המהלך כולו בעז"ה.

בעלונים הבאים, במשך החורף הבעל"ט, נסקור במסגרת המדור 'באספקלריית העבר' סדרת פרקי תיעוד מרתקים על הקשר ההדוק ושיתוף הפעולה עם חח"י במשך שני העשורים האחרונים, בגיבויים של גדולי ישראל.

קיץ וחורף לא ישובות

מר אורן מנצור ומהנדס מטעם החברה בפגישה עם ראש המכון הגרא"מ הלפרין והרה"ג ר' יעקב לוריא

הרעיון החדשני למערכת חימום מים ביתית מוצג בפני ראש המכון הגרא"מ הלפרין והרה"ג ר' יעקב לוריא

המשך בעמוד הבא

גם בתקופת 'בין-הזמנים' לא פוסקת לרגע הפעילות האינטנסיבית סביב השעון בין כותלי המכון. הדרישה הציבורית, יחד עם זרם השאלות היומיומי הבלתי פוסק, אינם מאפשרים את הפסקת הפעילות, ולו ליום אחד. למרות היעדרותם החלקית של רבני ומהנדסי המכון, היוצאים כל אחד למספר ימי נופש ומנוחה, נמשכה בכל עוז הפעילות הסדירה בכל התחומים, אם זה במישור הציבורי, מול יצרנים ויבואנים ומוסדות ציבור שונים, ואם זה במישור הפרטי, במענה הלכתי לכל פונה ומתן יעוץ מתאים לכל דורש.

במהלך החודש האחרון הגיעו למכון מר אורן מנצור, ראש שירות לקוחות ישראל של חברת BSH העולמית, יחד עם מהנדס בכיר מטעם החברה, על-מנת לבדוק את האפשרות לייצר בגרמניה מדיח כלים, אשר ניתן יהיה להשתמש בו בשבת ללא כל חשש, בהפעלה אוטומטית, באמצעות תכנותו מערב-שבת.

המשך מעמוד קודם

הם נפגשו לשיחה ממושכת עם ראש המכון, הגאון רבי אברהם משה הלפרין שליט"א, ועם הרה"ג ר' יעקב לוריא שליט"א, מבכירי רבני המכון, אשר סקרו בפניהם את כל שורת הבעיות הכרוכות בשימוש במדיחי כלים בשבת, אפילו בהפעלה אוטומטית, החל מבעיית הרעש ('אוושא מילתא'), והמשכן בבעיית סגירת דלת המדיח לאחר הכנסת הכלים לתוכו, שהיא שגורמת בסופו של דבר להפעלתו, בהגיע הזמן המיועד שנקבע מערב-שבת, בבעיית ההשפעה

של סגירת הדלת על סבון הכלים הממוקם בו, הן לגבי ביטולו והן לגבי חשש איסור 'מוליד', וכלה בבעיית ביטול שיירי האוכל בעין, הדבוק לכלים, בשטיפה ראשונה במים רותחים.

יחד עם זאת, נידונו גם מספר

הצעות יישומיות מעשיות, שעשויות לתת מענה מושלם לכל הבעיות שהועלו בפגישה, ולאפשר פתרונות מהודרים מלאים.

מר משה בכר, מנהל המותג של תנורי אלקטרה, הגיע לביקור במכון, יחד עם מהנדס תנורי אפייה מפולין, לשמוע על תוצאות הבדיקה של תנור האפייה הדו-תאי החדש, המיוצר בפולין, בהתאם להוראות המכון והנחיותיו ההלכתיות. הם

הרה"ג ר' יעקב לוריא מסביר למר משה בכר ומהנדס התנורים מפולין על הליקויים שנמצאו בתנור האפייה

נועדו לפגישה עם הרה"ג ר' יעקב לוריא שליט"א, מבכירי רבני המכון, שהציג בפניהם את הנתונים של תוצאות הבדיקות היסודיות, שנערכו על-ידי צוות מהנדסי המכון, בהן התגלו כמה ליקויים בהפרדה המוחלטת שבין התאים, אשר אינם עומדים בסטנדרטים המחמירים והדרישות הקפדניות של רבני המכון. לאחר שהובהר להם בדיוק את מה שנדרש לתקן, סוכם כי התיקונים יבוצעו בהקדם, ולאחריהם יועבר שוב התנור לבדיקה יסודית במעבדת המכון, כדי לוודא שאכן ניתן להעניק לו את האישור ההלכתי המהודר.

פגישה נוספת נערכה בחודש האחרון עם יצרן מערכות חימום ביתיות חדשות, הפועלות באמצעות 'מחליף-חום', שמתחמם באמצעות מדחס המזרים לשם גז חימום, והוא שמחמם את המים לרחיצה וצריכה ביתית. מדובר בפטנט ייחודי שהומצא על-ידי היצרן ורשום על-שמו, אשר אמור להוזיל את עלות החימום בצורה משמעותית. הוא הגיע למכון, לפי בקשתו, ונפגש עם ראש המכון הגרא"מ הלפרין ועם הרה"ג ר' יעקב לוריא, על-מנת לבחון יחד עמם אם ישנן דרכים הלכתיות מהודרות שיאפשרו צריכת מים ממערכות אלו בשבתות ובמועדים.

במקביל, ניצלו כל אנשי המכון, שיצאו למקומות נופש ברחבי הארץ, את ההזדמנות לבדיקות מדגמיות תקופתיות של מאות אלפי - ולמעלה מכך - מדי המים המהודרים, באישור המכון המדעי טכנולוגי להלכה, המפוזרים בכל ערי וישובי הארץ, למן דן ועד באר-שבע, ולמן נהריה ועד אילת, באמצעות המיכשור האלקטרוני המשוכלל שברשותם, המאפשר בדיקה חיצונית, בקרבת מקום של מדי המים, על-מנת לוודא באופן מוחלט כי הם אכן פועלים במצב 'שבת' לפי כל הנחיותיו הקפדניות של המכון וכי לא בוצע בהם שום שינוי.

ראש המכון הגרא"מ הלפרין בהתייעצות עם מהנדס המכון מר צבי מרכוס על 'רגשים' מתקדמים במקררים ובמזגנים

הר"ר ישראל שאר-ישוב מצוות המכון בבדיקה בצפת של מדי המים המאושרים ע"י המכון

'אומן' באומנות

מהנדס המכון הר"ר ישראל מוסקוביץ בבדיקת התנורים הענקיים באומן ותכנתם לקראת ימי ר"ה

מידי שנה בשנה, באחד מחודשי

הקיץ, יוצא מהנדס המכון, הר"ר אוריאל סלומון, לאומן שבאוקראינה, למספר שבועות, על-מנת לבדוק ולהכין מבעוד מועד את ציוד המטבחים התעשייתיים הענקיים, של 'הכנסת האורחים המרכזית', שם אמורים לספק סעודות חג כיד המלך לרבבות היהודים, חסידי ברסלב ואחרים, הבאים לימי ראש-השנה ל'קיבוץ' השנתי הגדול המתקיים סמוך למקום מנוחתו של הרה"ק רבי נחמן מברסלב.

תפקידו הוא לוודא שכל המיכשור המתקדם והציוד החדש המורכב יפעלו כהלכתם, בתכלית ההידור, בימי החג והשבתות הסמוכים אליהם. בין היתר, היה מתכנת מראש את הקומביסטימרים והתנורים הענקיים, תנורי האפייה ותנורי החימום, באופן שניתן יהיה להשתמש בהם בימי החג בצורה מהודרת ביותר ללא כל חשש, תוך כדי שהוא עומד בקשר רצוף עם רבני המכון על כל שאלה המתעוררת לו, לקבלת הוראות הלכתיות והנחיות מדוייקות.

מאחר שהשנה נבצר ממנו, מסיבות אישיות, לצאת לאומן, נשלח במקומו מהנדס המכון, הר"ר ישראל מוסקוביץ, אשר מילא את תפקידו נאמנה, על הצד הטוב ביותר, לשביעות רצון כולם.

הפה ושברו

מהנדס המכון מר דב ציוני בפגישתו עם נציגי החברה

מהנדס המכון מר דב ציוני בבדיקת מערכת החיישנים במעבדת המכון

לקראת המשך פריסת פחי האשפה הטמונים ברחבי שכונות ירושלים, הגיעו למכון נציגי חברת 'נקסטקום', המייצרת את חיישני המדידה האוטומטית, מר עומרי שמן, מנהל פרויקטים, והמהנדס ערן.

כזכור, מיד עם תחילת התקנת הפחים הטמונים בפאתי ירושלים, עוררו רבני המכון את הגורמים הנוגעים בדבר על הבעיה האפשרית בחיישנים למדידת נפח האשפה בפחים, אשר משדרים את הנתונים למוקד המרכזי, שם מבוצע ניטור ותכנון של מסלול האיסוף בצורה אופטימלית.

אודות לפעילותם של סגן ראש עיריית ירושלים, הרב ישראל קלרמן, יחד עם חבר מועצת העיר, הרב משה גורא, נפגשו לפני כשלושה חדשים, באגף התברואה של עיריית ירושלים, כל הגורמים הרלוונטיים - מהעירייה, מהחברה מתקנת הפחים, מהחברה היצרנית של החיישנים וממתכנתי התוכנה המיוחדת - עם רבני ומהנדס המכון, והגיעו לשורה ארוכה של סיכומים, שיאפשרו את השימוש בפחים גם בשבתות ובמועדים ללא כל חשש.

אחד מסעיפי הסיכום היה כי לעת עתה תוקפא הטמעת החיישנים ומערכות המדידה והשידור בתוך הפחים הטמונים, עד לעדכון מחודש של התוכנה, בהתאם להוראות שניתנו ע"י רבני המכון במהלך הפגישה, על-מנת להבטיח למעלה מכל ספק שכל החיישנים, יחד עם מערכות המדידה, הקליטה והשידור, יושבתו לחלוטין בשבתות ובמועדים.

עם השלמת העדכונים הנדרשים, הגיעו, כאמור, נציגי החברה המבצעת לפגישה בין כותלי המכון עם מהנדס האלקטרוניקה הוותיק של המכון, מר דב ציוני. הם הביאו עמם את המערכות הדיגיטליות של החיישנים, על-מנת שמר ציוני יבדוק אותן בצורה מקצועית יסודית במעבדות המכון.

במהלך הפגישה, הופתעו נציגי החברה לשמוע מפי מהנדס מר דב ציוני על טכנולוגיות דומות, שכבר תוכננו על-ידו בעבר והוטמעו במתקנים ומכשירים שונים, בהתאם להנחיותיו של הגאון הגדול רבי לוי יצחק הלפרין זצ"ל, שעמד בראש המכון והתווה את דרכו למעלה מיוכל שנים.

וכל פיקודיו יחד לגמור

ראש המכון הגרא"מ הלפרין שליט"א בשיעור הלכתי לאברכים

הרה"ג ר' יעקב לוריא עם אברכי הכולל בתערוכת המכון

לרגל סיום זמן הקיץ האחרון הגיעו למכון עשרות אברכי כולל 'בית-דוד' שבביתר עילית, בראשות הרה"ג רבי חיים אניג'אר שליט"א, לסיור לימודי ממושך.

האברכים ששקדו רבות על לימוד הלכות שבת בעיון, ערכו סיור מקיף בתערוכת המכון, בליווי הרה"ג ר' יעקב לוריא שליט"א, מבכירי רבני המכון, שהדגים בפניהם הרבה מהשאלות ההלכתיות הקיימות בשימוש במיכשור חדיש ומתקדם בעקבות ההתפתחות הטכנולוגית, וכן חלק מהפיתוחים הייחודיים שפותחו בין כותלי המכון, על-מנת לתת תשובות מלאות ומהודרות לכל השאלות המתעוררות חדשים לבקרים, הן במישור הציבורי והן במישור הפרטי.

לאחר מכן השמיע בפניהם ראש המכון, הגאון רבי אברהם משה הלפרין שליט"א, שיעור יסודי מעמיק על גדרי מלאכות שבת, תוך התייחסות פרטנית לשאלות הלכתיות שונות העולות על הפרק. השיעור עורר עניין רב בקרב האברכים, שהקשיבו לו ברוב קשב, ואף נשאו ונתנו עם ראש המכון שליט"א בשקלא וטריא סוערת כדרכה של תורה.

וירא את העגלות

מהנדס המכון מר דב ציוני בבדיקת פיקוד השבת של העגלות במעבדת המכון

ההלכתיות המדויקות של הגאון הגדול רבי לוי יצחק הלפרין זצ"ל, שעמד בראש המכון והתווה את דרכו במשך למעלה מיובל שנים.

הטרמינלים ועגלות החימום נבדקו ביסודיות רבה על-ידי המהנדס מר ציוני, קודם שהוכנסו לשימוש במחלקות המרכז הרפואי 'אסותא' באשדוד. לאחר שהתברר כי נבנו אכן בהתאם להנחיות המכון והם עומדים בכל הדרישות הקפדניות המהודרות שלו, קיבלו את אישורו ההלכתי, והוכנסו לשימוש במרכז הרפואי, שם הם מתפקדים בהצלחה וביעילות רבה.

עגלת חימום עם פיקוד שבת באישור המכון שהוכנסה לשימוש במרכז הרפואי 'אסותא' באשדוד

אספקלריה

בראי ההלכה

שאלות נבחרות משולחן רבני המכון

קנגורו - מכשיר הזנה

שלום רב

רציתי לשאול בקשר למכשיר הזנה חשמלי הקרוי קנגורו.

קרובת משפחתי הינה נכה, ובעקבות בעיות התפתחות והסתבכות הגיעה למצב נשימתי קשה מאוד (מעט האוכל שאכלה נכנס לריאותיה ולא לקיבה) שבסופו הוחדר לקיבתה צינור הזנה לאוכל.

כעת היא ב"ה בהחלמה ותשוחזר בעז"ה לביתה, אך תהיה מחוברת ומוזנת דרך ה"קנגורו".

מיותר לציין שזו דרך האכילה היחידה שלה, שגם כך לא הייתה אוכלת ועכשיו היא יצאה מסכנת חיים.

השאלות: האם ישנן הגבלות מסוימות בשבת

לגבי תפעול המכשיר?

הבנתי שצריך ללחוץ על הכפתור שיידלק איך עושים זאת?

יעל כ.

הוד השרון

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

באשר למכשיר ההזנה החשמלי המוכר בשם קנגורו, ישנם שני נידונים הלכתיים.

הראשון, הוא חיבורו וניתוקו מהחשמל. בעניין זה הרצוי הוא לחבר אותו דרך כבל מאריך, כך יוכלו להסתובב ולהרחיק בהתאם לאורך הכבל. באם ישנה בטרייה בעלת כושר הפעלה למשך כל השבת, ניתן כמובן לנתקו מהחשמל ולהשתמש באמצעות הבטרייה.

הנידון השני והמורכב יותר הוא הפעלת וכיוונון מנגנון המכשיר, שהוא כאמור חשמלי.

להפעלת המכשיר, נדרש לכוון את עוצמת הטפטוף בהתאם לצורך הרפואי. כמו כן, לאחר כל שימוש במנת הזנה, המכשיר מצפצף ומתריע ויש לנתקו. במילוי הבא

של השקית בשעת הארוחה הבאה יש להפעילו מחדש. עצותינו למעשה בשבת: באם לא מדובר בתינוקות פגים או במקרים שמחייבים הזנה מדויקת וקבועה, עדיף להשתמש בשבת במערכת הזנה מכנית, המורכבת מעמוד תליה עליו נתלית שקית המטפטפת את התרכובת ומתכווננת באמצעות בורג כיוונון. כל זה במקרה בו לא נדרשת הזנה מדויקת, שכן באופן המכני ההזנה אינה מדויקת במאת האחוזים.

במקרים בהם נדרש כן להשתמש דווקא במערכת ההזנה החשמלית - קנגורו, ישנם מכשירים בהם אפשר לבצע את הפתרון הבא, כשהולכת ומתרוקנת תכולת שקית אחת ויש שהות של פרק זמן עד שעת הארוחה הבאה, ניתן למלא כמות קטנה של מים (בין 50 ל-100 CC) בשקית, לשלוף את צינור ההזנה ולהניח את הפיה שלו בשקית, כך שהמים שיוצאים מהשקית יחזרו אליה שוב. כך עד שעת הארוחה הבאה, אז יש לחבר את הצינור חזרה למקומו ולמלא את תכולת השקית שוב במנת ההזנה הנדרשת.

באם המכשיר שברשותכם אינו מתאים לפתרון הזה, ניתן בשבת להפעיל ולכבות את המכשיר על ידי נוכרי, אם אין נוכרי בנמצא, יש לעשות זאת בשינוי או על ידי קטן.

בברכת רפואה שלמה

משאבת ביוב בשבת

שלום וישע רב לרבני המכון שליט"א

אנחנו זוג צעיר ששכרנו יחידת דיור בקומת מרתף, שם קיים בור ביוב שתכולתו היא כ-850 ליטר, וכאשר הוא מתמלא המצופ מפעיל משאבת ביוב, כך שניתן בהחלט שהורדת המים בשירותים בשבת תפעיל את המשאבה. האם יש ברשותכם התקן שבת מתאים שיכול לאפשר את השימוש בשירותים ללא כל חשש?

כל טוב ורוב ברכות על פועליכם הכבירים לזיכוי הרבים יצחק ר.

ירושלים

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

יתכן אמנם כי הקפיצות עשויות להשפיע על הזרימה במנוע, אלא שגם אם ישנה השפעה מדובר בד"כ בשינויי זרימה מזעריים, שאין להם כל משמעות, ובכל מקרה

אין זה פסיק-רישא, כך שמצד חשש זה היה מקום לדון להתיר גם להמחמירים בהגברת זרם בשבת.

אלא שיחד עם זאת, אף שנפסק בפירוש בשו"ע (או"ח, סי' שא ס"ב):

"בחורים המתענגים בקפיצתם ומרוצתם מותר", וכ"ש בילדים שעדיין לא הגיעו לעול מצוות, בכל זאת נראה שבמקרה זה, של טרמפולינה המופעלת באמצעות מנוע חשמלי, יש להימנע מכך, שכן לכאורה יש בכך משום 'אוושא מילתא' ו'עובדין דחול'.

בברכה מרובה

דלתות אוטומטיות בבית חולים

שלום לכם

אני נמצאת עם סבתי המאושפזת בבית-חולים במרכז הארץ. בכניסה לבית החולים וכן בחלק ממחלקות האשפוז יש דלתות חשמליות אוטומטיות, שאינני יודעת איך לעבור דרכן בשבת.

אמרו לי להמתין עד שיעבור מישהו שאינו יהודי ואח"כ לעבור מיד אחריו, בעוד הדלתות פתוחות.

הבעיה היא שאינני מבחינה כאן באנשים שניתן לזהותם בוודאות כמי שאינם יהודים, וכמובן שלא נעים לי לשאול אנשים אם הם יהודים או לא.

השאלה שלי היא אם כאשר אני רואה מישהו או מישהי שלצערנו אינם שומרים שבת עוברים ופותחים את

יש לנו אישור הלכתי למכשיר 'סילוקית' מסוים, המיוצר לפי הנחיותינו.

כמו"כ יש לנו התקן מסוים לשימוש במשאבות ביוב הפועלות מידית בכל הורדת מים.

ההתקנים הללו חשובים במיוחד במשאבות המופעלות עם כל הורדת מים ושטיפת האסלה, באופן שהדבר מוגדר כ'פסיק-רישא'.

אכן לגבי המשאבה עליה אתה שואל, לפי הפרטים שמסרת, הרי מעיקר הדין אין לאסור את הורדת המים בשבת, שכן מדובר בביורור בספק פסיק-רישא בכל הורדת מים בפני עצמה (אף שלכאורה המדובר הוא בספק פסיק-רישא לשעבר, ועי' בשו"ע הרב סי' רעז בקו"א סק"א, ובגליון הגרעק"א יו"ד סי' פז ע"ד הרמ"א בס"ו, ובביאה"ל סי' שטז ס"ג ד"ה ולכן, ואכמ"ל).

אלא שלך יש את האפשרות הפשוטה להשתמש בדרך המובחרת ביותר, והיא לראות לרוקן את בור הביוב קודם כניסת השבת ע"י הפעלת המשאבה, כך שהוא יהיה ריק לחלוטין עם כניסת השבת, ובמקרה שכזה קרוב לוודאי שהמשאבה לא תופעל כלל במשך כל השבת.

בברכה מרובה

טרמפולינה בשבת

אנו נמצאים עם כל משפחתנו המורחבת בשבוע של נופש במתחם של מוסד חינוכי מסוים.

אחת האטרקציות שמעסיקות את הילדים הרבים שעמנו כ"י, במשך שעות רבות, היא הקפיצה על הטרמפולינה הגדולה שהזמנו עבורם לימי הנופש.

לקראת השבת הבעל"ט רצינו לברר אם מותר לקפוץ עליה בשבת, באופן שהמנוע המפעיל אותה יופעל כמובן ברציפות כל השבת, או שאולי יש בכך בעיה הלכתית, עקב שינויי הזרם במנוע כתוצאה מהקפיצות? נודה לכם מאוד בשם כל המשפחה על תשובתכם.

ישראל מאיר ל.

בני-ברק

הדלתות - האם מותר לי לעבור מיד לאחריהם?

התשובה דחופה לי מאוד עוד לפני השבת הקרובה

תודה רבה

רחל ש.

עפולה

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

במקרה כמו שלך, כשאנך מבחינה במי שאינם יהודים, מותר לך לעבור גם אחרי יהודים שאינם שומרי שבת לצערנו. אם ניתן לעבור אחרי רופאים או אחיות בתפקיד עדיף. ולא, ניתן לעבור גם אחרי כל מישהו אחר.

אך בעוד שלגבי מי שאינו יהודי יש להתיר במקרה הצורך לבקש ממנו (או עדיף לרמוז לו) לעבור קודם לכן (עפ"י שו"ת 'מעשה-חושב' ח"ח סי' ב אות ז), הרי שמיהודי אסור בשום פנים ואופן לבקש או לרמוז לו על כך, ורק אם הוא יעבור שם מעצמו יהיה מותר לך ללכת מיד אחריו.

בברכת שבת שלום ורפואה שלמה

טאבלט לילד לוקה באוטיזם

שלום הרב!

ישנה משפחה הנמצאת בתהליך התחזקות.

יש להם ילד בן 10 הלוקה באוטיזם ואינו מדבר ולא מתקשר. לצערנו, אם לא יקרה נס גלוי, מדובר באוטיזם שיגרום לילד גם לכשיגדל לפטור מלא מכל המצוות שבתורה.

התקשורת עמו נעשית באמצעות טאבלט, בו הוא מקליד את דבריו, ורק כך הוא מסוגל לתקשר.

על-מנת לגרום לו להביע את רצונותיו וצרכיו צריך להחזיק לו את היד, בעיקר כדי להזיז אותה כאשר הוא פונה לקבוצת הסמלים הלא נכונה. אך בכל זאת יתכן שתיגרם נגיעה לא מכוונת במחשב מצד האדם המסייע.

שאלתם היא: מה לעשות לגבי שבת? ניסיתי לדבר איתם על פתרונות אחרים, באמצעות כרטיסים וכדומה, ולא הצליח בשום אופן.

האם ישנה דרך שבה תהיה אפשרות לעשות שימוש במכשיר מסוג זה? הבעיה היא שבימי חול הם דורשים מהילד לתרגל תקשורת במחשב, מכיוון שחוץ ממילים בודדות הילד לא מתקשר כלל בפיו. בשבת, ללא

המכשיר, הילד הופך ל"אילם".

אציין, כי המחשב הוא מחשב תקשורת. לתוכנה קוראים גריד. זה מחשב שמסופק ע"י משרד הבריאות לילדים עם קשיים כגון אלה, וכלול בסל הבריאות.

חשוב להדגיש התוכנה מיועד לשמש ככלי "דיבור" לשיח קיומי כמו "כואבת לי הרגל", "אני רוצה לאכול", "קר לי", "אבא, אני צריך עזרה" וכו'.

מצפה לשמוע את דעתכם - דעת תורה.

הרב משה ח.

באר שבע.

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה!

מדובר אכן בשאלה קשה וכאובה גם יחד. למרות שתאיורטית היה אפשר לחשוב על פתרון בדמות הרכבת מפסק מיוחד למכשיר, שבמצב המדובר יהיה מותר להשתמש בו ללא כל ספק, אך בפועל מדובר בהרכבה מאוד מאוד מסובכת.

למעשה, אם אכן אלו הם פני הדברים, ומכיוון שהשימוש שלו בטאבלט הוא לצרכיו האישיים האלמנטריים (אוכל, היגיינה וכו'), כך שניתן לדון את הכל לכה"פ כדין צרכיו של חולה שאין בו סכנה ואולי למעלה מזה, ניתן להתיר להם לסייע לו להחזיק את היד בעת השימוש במחשב, בתנאים הבאים:

1. להחזיק לו את היד בשינוי, זאת אומרת, לא בדרך הרגילה בו הם תומכים בו בימות החול (בתוך כף ידם וכדו') אלא להשעין את פרק ידו על ידם, או בכל דרך אחרת שנחשבת בבירור כשינוי מהצורה המקובלת. (יובהר: השינוי צריך להיות בהחזקה והתמיכה שלהם בידו ולא אצלו)

2. להיזהר אך ורק לתמוך את ידו ותו לא, ולהשתדל עד כמה שאפשר להימנע מסיוע לו בהקשה, מהושטת ידו למחשב, וכל פעולה שעלולה לגרום להפעלה מסוימת במחשב (הסטת ידו מהקשה על סמלים אחרים וכדו') אין בה בעיה (כמובן).

בברכת בשורות טובות

בריות גופא ונהורא מעליא!

פרגולת אלומיניום לסוכה

לרבני המכון הנכבדים שלום וברכה

יש לנו מרפסת בגודל 5X3 מטר. הזמנו פרגולת

הכל הרווח שבין כולם הוא פחות משיעור רוחבם של כל האריחים/קורות גם יחד, בכל זאת נראה שאין לדון זאת כ'פרוץ' (סכך פסול) מרובה על העומד (סכך כשר), שהרי האריחים/הקורות שמשני הצדדים, הצמודים לקירות המרפסת/הסוכה, דינם כ'דופן עקומה', ואינם עולים לחשבון הסכך הפסול, כך שאדרבה נשאר לנו בסופו של דבר ש'העומד מרובה על הפרוץ', שהוא כשר בכל עניין.

ד. עם כל זאת, על-מנת לצאת מכל חשש רחוק, מן הראוי - אם אפשר - לתכנן מראש את מבנה הפרגולה, באופן שהאריחים/קורות יהיו כל אחד ברוחב קצת פחות מ-4 ס"מ, בעוד שהאוויר המיועד להנחת הסכך יישאר ברווח של 4 ס"מ, או ההיפך, שהאריחים/קורות יישארו ברוחב של 4 ס"מ והאוויר שביניהם יהיה קצת יותר רחב משיעור זה.

לחילופין, ניתן לקראת חג הסוכות לפרק באמצע המרפסת שנים שלושה אריחים/קורות, ולסכך את הסוכה בצורה מהודרת.

בברכה מרובה

שימוש בתנור דו-תאי בו זמנית

שלום רב למעכ"ת הרבנים הגאונים שליט"א
לפני זמן מה רכשנו תנור של חב' 'סאטור' באישור המכון, ולא עיינתי כדבעי באישור ההלכתי.
רעייתי תחי' הייתה סבורה לפי תומה כי ניתן להשתמש בשני התאים בו זמנית ולאפות בשרי בתא אחד וחלבי בשני, וכך אכן עשתה מספר פעמים.
לאחרונה נודע לי כי האישור הוא רק על שימוש בשני התאים בזה אחר זה ולא בעת ובעונה אחת.

מה עלי לעשות עתה?

משה חיים ב.

אלעד

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

ההוראות שלנו בדגמים של תנורים מסויימים שלא להשתמש בהם בו זמנית בשני התאים, למרות ההפרדה המוחלטת שבין התאים, היא בשל חומרא הלכתית שאנו מחמירים, עקב הפאנל האחורי המשותף שעליו מורכבים שני התאים הנפרדים, ואנו עומדים על כך שהלקוחות אכן יקפידו על חומרא זאת ויפעלו בדיוק לפי ההוראות

אלומיניום, ולפי התכנית שנתנו לנו, ירכיבו אריחי/קורות אלומיניום, ברוחב של 4 ס"מ כל אחד, כשגם הרווח שבין כל אחד ואחד יהיה של 4 ס"מ.

רצינו לדעת, האם יהיה אפשר להשתמש במרפסת זו לסוכה, כאשר נמלא את הרווחים שבין האריחים/קורות בענפי דקל או בסכך אחר?

במידה ולא ניתן לעשות כן - האם תהיה אפשרות להכשיר את הסוכה ע"י פירוק של כמה מהאריחים/קורות?

תודה רבה לכם

משפחת ל.

פתח תקוה

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

בתשובה לשאלתכם:

א. כל אריח/קורה לכשעצמו אין בו בכדי לפסול את הסוכה, למרות שהוא עצמו בוודאי פסול לסכך, שהרי אין ברוחבו אפילו שיעור טפח אחד.

ב. יחד עם זאת, למרות

שסוכה שיש בה סכך כשר וסכך פסול במידה שווה בדיוק היתה צריכה להיות כשרה, משום ד'פרוץ' כעומד מותר', הדין הוא שבמקרה כזה היא נפסלת, מן הטעם שא"א לצמצם, וכמו שנפסק בשו"ע (סי' תרלא ס"ח) במקרה דומה ממש

לשאלתכם: "סיככה בשפודין שהם פסולין לסכך בהם, ואין בהם ד', ואין מהם ד' במקום אחד, והניח בין שפוד לשפוד כמלוא שפוד ונתן שם סכך כשר פסול, שא"א לצמצם שימלא כל האוויר מסכך כשר, ונמצא הפסול מרובה". אלא שלגבי זה יש את העצה המופיעה שם בשו"ע, להניח את הסכך באוויר שבין השפודין בכיוון ההפוך של השפודין (ובמקרה שלנו: האריחים/הקורות), כלומר: לא לאורכם אלא לרוחבם, וכלשון השו"ע: " אם היה הפסול נתן שתי ונתן הכשר ערב או איפכא כשר, שאז מתמלא כל האוויר מסכך כשר".

אף שמסתבר, ככל הנראה, שמשני צידי הסוכה מניחים אריחי/קורות אלומיניום, כך שלפי החשבון עולה שבסך-

ממטבחון ה'צימר'

לרבני המכון

מספר שאלות דחופות מאוד.

אנחנו נופשים כרגע בצימר באחד המושבים בצפון הארץ ובכוונתנו להישאר שם גם לשבת הקרובה. מאחר שהמושב אינו מושב דתי, וגם הצימר אינו מושכר לשומרי תורה וכשרות דווקא, התעוררו לנו מספר שאלות הלכתיות לגבי השימוש במטבחון שם, שאנו מבקשים לקבל עליהן את התשובות המהודרות ביותר האפשריות בתנאים ובנסיבות שלנו:

1. יש שם פלטה חשמלית משומשת, שאיננו יודעים מי ולמה השתמשו בה בעבר.
2. האם ניתן להשתמש במיקרוגל לחימום אוכל מבושל, למרות שגם עליו איננו יודעים מי ולמה השתמשו בו?
3. יש שם מיחם חשמלי עם מצב 'שבת' לשמירת חום ולא מצויין עליו שום סימן כשרות - האם ניתן להשתמש בו בשבת?
4. מנגל חשמלי שמונח בחצר לשירות הנופשים - האם יש אפשרות להשתמש בו?

בתודה מראש על תשובותיכם הדחופות לנו מאוד

משפחת ל. ירושלים (כעת בצפון)

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

בתשובה לשאלותיכם:

1. אם אכן יש מקום לחשש שמא השתמשו בפלטה זו לחימום והטמנת מאכלים לא כשרים, עליכם לנקות תחילה היטב את הפלטה, עד כמה שניתן, מכל שיירי מזון בעין והשומנים שהצטברו עליה, כאשר כדאי להשתמש לשם כך גם בחומרי ניקוי פוגמי טעם. לאחר מכן יש להפעיל את הפלטה לזמן ממושך יחסית, עד שתגיע לרמת החום המקסימלית אליה היא יכולה להגיע.
2. נוסף על כך, ראוי לכסותה אח"כ בשתי שכבות של נייר כסף, ואז ניתן יהיה להשתמש בה להטמנת מאכלי השבת.
2. אם השימוש במיקרוגל חשוב לכם מאד, עליכם להשתדל להכשיר אותו תחילה בדרך דלהלן:
- א. לנקותו היטב מכל שאריות של אוכל בעין ושומנים הדבוקים בו, רצוי בעזרת חומרי ניקוי פוגמים.
- ב. להניח בתוכו קערה או קופסת פלסטיק מלאה במים,

שבאישור ההלכתי.

עם כל זאת, במקרה זה בוודאי ניתן לסמוך לכתחילה על הכשרת התנור בדרך הבאה:

לאחר ניקוי התאים, תפעילו כל תא בפני עצמו, יחד עם כל התבניות והרשתות השייכות אליו בתוכו, לטמפרטורת החום המקסימלית של התנור למשך כ- 20-30 דקות, או לחילופין עד שתכבה נורת החיווי (אינדיקציה), ולאחר מכן תוכלו להמשיך להשתמש שוב בתנור לפי ההוראות ללא כל חשש.

בברכה מרובה

מכשיר 'טנס' להקלה על צירי לידה

ברצוני לדעת האם מותר להשתמש בשבת במכשיר שנקרא טנס בזמן צירי לידה?

זה מכשיר שמקל על כאב הצירים בזמן לידה.

(טנס TENS -- ראשי תיבות של Stimulation Transcutaneous Electrical Nerve גירוי עצבי חשמלי. מכשיר הטנס מבצע גירוי חשמלי לשרירים, משבש את כאבי צירי הלידה, ומעודד את הפרשת האנדורפינים וע"י כך נחסמים אותות הכאב)

איילת ח.

קצרין

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

כידוע, השימוש במכשיר זה כרוך בכמה איסורי שבת, מחד גיסא. ומאידך, למרות שכנראה די הוכח שהשימוש בו יעיל ומפחית את צירי הלידה, הרי השימוש בו יעיל

רק אם מתחילים להשתמש בו לפני תחילת מצב הלידה בפועל, כשעדיין אינה נחשבת ממש כיולדת שמחללין עליה את השבת.

לפיכך, אם יש

ליולדת חשיבות גדולה בשימוש במכשיר זה, ובפרט שהוא יתרום להרגעתה - "יתובי דעתה", ניתן להתיר את השימוש בו, בתנאי שיפעילו אותו כבר מערב שבת, ובשעת הצורך תלחץ עליו בשינוי.

בברכה מרובה

שלמעשה במקרה כמו שלכם אין צורך לחוש לזה כלל. ה. אם ניתן להפעיל את המנגל תחילה עד שהרשתות וכל חלקי המתכת שבו יתלהטו ויאדימו ממש ניתן להשתמש בו אח"כ. ובכל זאת רצוי, אם אפשר, גם לאחר מכן, לעטוף את הבשרים אותם צולים על המנגל בנייר כסף. בברכת שבת שלום

קודן אלקטרוני

למעכ"ת הגאון שליט"א ראש המכון המדעי טכנולוגי להלכה

ואתו עמו כל יתר רבני המכון שליט"א

נעימות בימינם נצח!

הח"מ נמצא כיום בשליחות של קירוב, בקרב סטודנטים יהודים בריגה בירת לטביה.

אני מתגורר בבניין של גויים, שדלת הכניסה נפתחת באמצעות קוד של מנעול מספרים (קודן) אלקטרוני.

כמובן, שבשבת אין באפשרותי ללחוץ על המספרים ולפתוח את הדלת בצורה הרגילה כבימות החול.

סטודנט יהודי יקר, בתהליך התקרבות לתורה ומצוות, שמתארח אצלי לעיתים בשבתות, היסב את תשומת לבי לכך כי הנעילה של דלת הכניסה לבניין אינה חזקה כ"כ, ובבעיטה או בדחיפה חזקה ניתן לפותחה ללא שימוש בקודן האלקטרוני.

שאלתי היא, האם אכן מותר לעשות כן ואין בכך שום סרך איסור?

במידה ולא, מה אני בכל זאת יכול לעשות?

אלימלך ר.

ירושלים - ריגה

תשובת רבני המכון:

שלום רב לאוהבי תורתך

לפי המובן מתוך שאלתך, הדלת ננעלת באמצעות אלקטרו-מגנט, אלא שהנעילה אינה חזקה דיה, בגלל שחיקת המגנט, או מסיבות אחרות, כך שניתן לפרוץ אותה בבעיטה או בדחיפה חזקה, ללא שימוש בקודן האלקטרוני.

אך דא עקא, כי בפריצת הדלת נפתח המעגל החשמלי של האלקטרו-מגנט, ובנוסף על כך לאחר פתיחת הדלת ושחרורה היא מן הסתם ננעלת באמצעות קפיץ חזק שמושך אותה, כך שנמצא שכתוצאה משחרור הדלת היא נטרקת וננעלת ויוצרת מחדש את הסגירה של אלקטרו-

ולהפעיל אותו בעוצמה המירבית, עד שיתמלא כולו באדים. על-מנת לקבל את התוצאה הטובה ביותר, יש להניח בו קערה שטוחה קצת, אשר גובהה אינו עולה על כרבע מגובה חללו הפנימי של המיקרוגל, ולהרתיח בתוכה כחצי ליטר מים, עד שיתאדו לגמרי.

ג. במיקרוגל שיש בו גם גיבוי של גוף חימום חשמלי להשחמה, יש להפעיל לאחר מכן את גוף החימום, כשבדרך הטמפרטורה / קוצב זמן (טיימר) - בהתאם למנגנון הבקרה של המיקרוגל הספציפי שעליו אתם שואלים - מכוון לדרגה המקסימלית, עד שגוף החימום יכבה מאליו.

לאחר מכן תשתמשו בו לחימום מאכלים אך ורק בתוך קופסאות פלסטיק סגורות.

ד. בנוגע למיחם החשמלי, אנו מצרפים לכם בזאת את העלון החודשי האחרון של המכון, לחודש מנחם-אב, שם במאמר על 'נופש כהלכה' ישנה התייחסות מפורטת לדרך בדיקת המיחם אם הוא אכן ראוי לשימוש בשבת לכתחילה.

יחד עם זאת, עלינו להתייחס לחשש נוסף, שהוזכר שם בקצרה, מבחינה כשרותית, והוא כי מצוי לעיתים שמערים מים רותחים על 'מנה חמה' וכדומה, שהאדים העולים ממנה בעודם רותחים עלולים להיבלע בברז / פיית המיחם, ואם מדובר במאכל שאינו כשר, הרי יתכן שנבלעו בו בליעות לא כשרות.

אלא שחשש זה הוא רחוק מאד, ומצוי יותר במקומות נופש בחו"ל, ובמיוחד במקומות ציבוריים כמו שדות תעופה או תחנות רכבת, ששם בהחלט יש לחוש למאכלים של נוי"ט, ואילו בארץ כמעט ולא מצויים אריזות של מאכלים שהם בגדר נוי"ט ממש, מה גם שביצימרי שיש בו קומקום חשמלי לשימוש הנופשים מסתבר יותר שאם משתמשים לעירוי מים על 'מנה חמה' וכדו' עושים זאת בשיגרה מן הקומקום החשמלי, ובנוסף על כך, גם אם נחשוש לכך הר"ז בספק אם האדים העולים היו עדיין רותחים ולא התקררו וכן אם לא היה במיחם ובמים ששים כנגדם. לפיכך, נראה

פתיחת הדלת, והפעולה החשמלית היא רק בגדר של פסיק-רישא בדבר שאינו מתכוון.

גם אם יהיה נכרי שיסכים לפרוץ עבורך את הדלת מבחוץ, בבעיטה או בדחיפה חזקה, ללא לחיצה על הקודן, תוכלו במידת הצורך לבקש ממנו בפירוש, שכן גם באופן זה ניתן לסמוך על כך שלגבי הפעולה החשמלית של פתיחת האלקטרו-מגנט וסגירתו הר"ז כפסיק-רישא בדבר שאינו מתכוון.

יחד עם זאת, חשוב בכל מקרה להזהר כשעוברים לאחר פתיחת הדלת ע"י הנכרי, הן כאשר פתח את הדלת מבחוץ באמצעות הקודן (עבור עצמו או במקום צורך גדול ע"י רמיזה) והן פתח אותה מבפנים או פרץ אותה בכוח מבחוץ (אפי' כשביקשו ממנו בפירוש), לא להחזיק בדלת, כדי שלא לגרום לאחר מכן לנעילתה באמצעות שחרור האחיזה בה, אלא להניח לנכרי להחזיק בה ולעבור עמו באותה שעה.

בברכות נאמנות להצלחה רבה בעבודת הקודש

מנענע עריסה אוטומטי

לכבוד רבני המכון וכו'

בננו התינוק ישן בחדר סמוך, לבדו.

הוא מתעורר מספר פעמים בלילה, אנו מנדנדים אתו מס' דקות והוא חוזר ונרדם.

יש מכשיר מיוחד המתחבר לעריסה ומופעל על ידי קול, ובעת שהתינוק בוכה המכשיר מנדנד את העריסה.

השאלה היא, האם מותר לחבר את המכשיר הזה עם שרון שבת לעריסת התינוק כך שבלייל שבת הוא יופעל במידה והתינוק בוכה.

כמובן שאין מדובר במקרה שיש חשש לרעשים אחרים שיפעילו אותו כמו ילדים אחרים.

השעון מפעיל אותו להיות "בר קליטת רעש", ומי שעושה את ההפעלה של הנדנוד הוא בכי התינוק הנקלט במכשיר ומגיב בנדנוד של העריסה.

ישר כח מראש!!!

משפחת ר.

טלז סטון

תשובת רבני המכון:

אם אכן אין חשש שההורים או אחרים יפעילו אותו בהתקרבת למיטת התינוק אין שום סיבה לאסור.

מגנט, ופעולה זו ייתכן בהחלט שהיא מתייחסת לאדם המשחרר את הדלת, וכמו שנתבאר בהרחבה בספרו של ראש המכון הגרליי הלפרין זצ"ל 'מעשה וגרמא בהלכה' (הסרת מונע, פ"ו).

האמת היא, כי יש כאן מקום להרחיב הרבה בניהול זה, שעליו שאלת, בכמה כמה נקודות, הן לגבי חומרת האיסור וגדריו ההלכתיים, והן לגבי גדר המעשה והגרמא שבדבר, וכן האם נחשבת פריצת הדלת כפעולה בשינוי שלא כדרכה, וייתכן שבמקרים דחופים שונים חד-פעמיים היה אולי אפשר להקל בזה, בתנאים מסויימים, אך לגבי הנהגה קבועה בכל שבת בוודאי לא ניתן לומר שאין בכך כל סרך איסור.

לפיכך, אם יש באפשרותך לבוא בדברים אם שכנך הנכרים, לבטל את הקודן האלקטרוני בשבת, או לחילופין להרכיב שעון שבת, שינתק את החיבור החשמלי לשעות מסויימות, בהן אתה ו/או אורחך נכנסים ויוצאים מהבניין, ולהשאיר בשעות אלו את הדלת פתוחה, או נעולה בקודן מכני חילופי - מה טוב.

במידה והצעות אלו אינן באות בחשבון, הרי שהדרך המובחרת ביותר היא להמתין לנכרי שיעבור שם מעצמו ויפתח את הדלת עבורך באמצעות הקודן האלקטרוני ולהיכנס יחד עמו.

למרות שבמקרים אחרים, של דלתות אוטומטיות, חיישני תאורה וכיו"ב, אנו מתירים בשעת הצורך אפילו לקרוא לנכרי שיעשה זאת, ולסמוך על דעת המג"א בכ"מ בדבר שאינו מתכוון בפסיק-רישא לא אסרו אמירה לנכרי, וכמו שנתבאר בשו"ת 'מעשה-חושב' (ח"ח סי' ב אות ז), אך בנדו"ד א"א לסמוך על כך, שכן לחיצת הנכרי על מספרי הקוד, לשם פתיחת הדלת, היא מעשה ממש במתכוון, ואין זה רק כפסיק-רישא בדבר שאינו מתכוון.

עם כל זאת, במקום צורך גדול, כשלא מזדמן נכרי שעומד להיכנס או לצאת משם מעצמו ניתן לסמוך לומר לו ברמיזה.

אלא שכל זאת לגבי נכרי שנמצא מחוץ לבנין, והוא צריך ללחוץ על הקודן האלקטרוני על-מנת לפתוח את הדלת. אבל אם מדובר בנכרי שנמצא בתוך הבניין, מותר במקום הצורך לבקש ממנו בפירוש לפתוח את הדלת מבפנים, אף שעיי"ז הוא פותח את המעגל של האלקטרו-מגנט, משום שבאופן זה המעשה הישיר הוא

אספקלריה

על משמר השבת

משאבות מים

בעיית המשאבות

בעיית השימוש במים בשבת, בבניינים בהם קיימות משאבות להגברת לחץ המים, קיימת כבר שנים רבות במגדלי מגורים רבי קומות, במלונות, בתי חולים וכדומה.

בשנים האחרונות עם התפשטות הבניה לגובה, והימצאותם של מבני מגורים גבוהים כמעט בכל שכונה, הולכת הבעיה ומתרחבת.

בעוד שבעבר היו הבניינים נבנים בהתחשבות בגובה מגדל המים האזורי, שהוקם בנקודה האזורית הגבוהה ביותר, כך שלחץ המים הולך את המים לכל הדירות מכוח חוק כלים שלובים. הרי שכיום עם בנייתן של קומות גבוהות יותר מגובה מגדל המים או המאגר האזורי, נותרות הדירות הללו ללא לחץ מים מספיק. כמענה לצורך זה, פשטה תעשיית משאבות המים החשמליות, ובשם המקצועי "משאבות להגברת לחץ מים".

מגדל מים

באופן שגרתי, הבעיה קיימת, בדרך כלל, רק מהקומה חמישית ומעלה. אך למעשה ישנם מבנים רבים, בהם כבר מהקומה התחתונה מחוברות הדירות למשאבות וגם בהן קיימים החששות דלהלן. נוסף על כך, כיום ישנם, במקומות רבים, בניינים שנבנים מראש על גבעות גבוהות יותר ממגדל המים או המאגר האזורי, כך שמלכתחילה נדרש להגביר את לחץ המים באמצעות משאבות גם לדירות שבקומות התחתונות.

תיאור פעולת המשאבות

בבניינים בהם מותקנות משאבות, בונים בדרך כלל במפלס התחתון של המבנה מאגר גדול של מים, שגודלו משתנה מבניין לבניין, בהתאם לתנאים ולנסיבות, כאשר לרוב הוא מכיל כ-20-30 קוב של מים, כלומר, בריכת מים בגודל של חדר ממוצע בגובה של כ-2 מטר.

במאגר המים צפים שלושה מצופים חשמליים. המאגר מתמלא מעצמו ממי הרשת לפי הצורך, באמצעות אחד המצופים, שפותח את ברז המים הראשי, בעת שהמפלס יורד מתחת לרף הרצוי, בעוד שמצוף חשמלי אחר סוגר את הברז וחוסם כניסת מים נוספים, כאשר המים מגיעים לגובה המפלס העליון הרצוי. מצוף נוסף, שלישי במספר, מיועד לעיתות חירום של ירידה קיצונית בלחץ המים.

מהמאגר נמשך צינור, המוליך את המים למשאבה חשמלית מיוחדת, שתפקידה לדחוף את המים במעלה הצינור, אל עבר הדירות הגבוהות יותר, בלחץ המים הרצוי, העומד בדרך-כלל על כ-3-5 אטמוספירות לכל דירה.

כל פתיחת ברז מים באחת מהדירות המוזנות מהצינור, או הורקת ניאגרה בשירותים וכדומה, משחררת את לחץ המים בצינור ההולכה המרכזי.

לצינור מוצמד 'דגש' אלקטרוני, החש את עוצמת לחץ המים. בכל פעם שרמת הלחץ יורדת, ולו במעט, ה'דגש' מאותת למשאבה, שבאופן מידי מתחילה לפעול, או מגבירה את עוצמת פעילותה, ומזרימה מים בעוצמה משתנית, בהתאם לכמות המים שנצרכה ולרמת לחץ המים שהשתנתה בעקבותיה.

לרוב, קיימות מספר משאבות הפועלות על אותו קו מים, כשהמחשב המרכזי מתזמן ביניהן את זמני הפעילות והעוצמה של כל אחת מהן.

נוסף על כל האמור, מותקן בין צינור ההולכה הראשי לבין כל דירה בבניין 'מפחית-לחץ', שהוא התקן קטן, דמוי פקק, המורכב על-גבי קפיץ, אשר מאפשר מעבר מים רק עד ללחץ מסוים ולא יותר, כדי למנוע מצב של לחץ מים גבוה מידי בקומות התחתונות. אלא שהתקן זה הוא מכני לחלוטין, כך שמבחינתו אין כל בעיה בשימוש בו בשבת.

החששות ההלכתיים

לאחר שהבנו את תצורת עבודתן של המשאבות, עלינו לברר את החששות ההלכתיים, העלולים להתעורר בעקבות פתיחת ברז מים בשבת.

ה'רגש' האלקטרוני

הפעולה האלקטרונית הראשונה המתרחשת בעקבות פתיחת הברז וצריכת המים, הינה השפעה די מידית וכמעט ודאית על ה'רגש'.

אותו 'רגש', שתפקידו לחוש את רמת לחץ המים, אמור להיות מושפע מצריכת מים מהצינור, ולו מועטה ביותר.

אמנם ל'רגש' זה יש מספר טווחים, אשר ביניהם הוא לא אמור לכאורה לחוש בהבדלי רמת לחץ המים, אך היות והוא מכוון לטווחים רבים מאד, עם רגישות רבה, הרי שכמעט מן הנמנע שיהיה שינוי בלחץ המים שלא יורגש על-ידו.

יחד עם זאת, ככל שמדובר בבניינים גדולים וגבוהים יותר, בעלי מספר דירות רב יותר, ספק ההשפעה על ה'רגש' הולך וגדל גם הוא, בשעות היום ובשעות הלילה המוקדמות על-כל-פנים. זאת, מאחר שיתכן שפתיחת הברז וצריכת המים נעשית

רגש לחץ אלקטרוני

בדיוק בו זמנית עם סגירת הברז, או סיום הורקת הניאגרה בשירותים וכדומה, של דייר אחר בבניין. יצוין, כי ה'רגש' האמור הוא אלקטרוני, בעל פיקוד ואותות חשמליים, שיש בהם משמעות ותועלת להפעלת המשאבה ולהגברת הלחץ.

בהתקן השבת של המכון המדעי טכנולוגי להלכה אין לצריכת המים כל השפעה אסורה על ה'רגש', וכפי שיתבאר בהרחבה להלן.

המשאבה החשמלית

הבעיה העיקרית היא כמובן עצם הפעלת המשאבה החשמלית, כתוצאה מכל פתיחת ברז מים, או כל צריכת מים אחרת. שכן, כאמור, ה'רגש' שחש את עוצמת לחץ המים יורדת, מעביר מידית אות חשמלית למשאבה והיא מתחילה לפעול, לשאוב ולהזרים מים מבריכת האגירה לצינור ההולכה לקומות.

חשוב לציין, כי בעוד שבעבר היו מצויים משאבות מים, בעלי מצב עבודה אחד בלבד, של ניתוק והפעלה - ON-OFF, הרי שכיום הם כמעט ואינם נמצאים. המשאבות בני ימינו הינם בעלי מנועי אינוורטר, אשר כידוע אינם פועלים באמצעות ניתוקים וחיבורים תכופים, אלא באמצעות שינוי עוצמת המנוע, כשבצריכה גבוהה המנוע מתחזק ועובד בתפוקה חזקה, ואילו בצריכה נמוכה, עוצמת המנוע נחלשת בהתאם, כאשר כמעט כל פתיחת ברז וצריכת מים בשבת עשויה להשפיע על הגברת עוצמת המנוע.

ידועה דעתם ההלכתית של רבני המכון, המבוססת על חוות דעתם של מהנדסי המכון, רבי הניסיון וההבנה המקצועית, לגבי מזגנים, למשל, כי השימוש בשבת במזגנים בעלי מנועי אינוורטר אינו חמור יותר מהשימוש במזגנים רגילים בעלי מנוע עם מצב אחד, ואדרבה הם פחות בעייתיים מבחינה הלכתית¹.

משאבת מים

לעומת זאת, משאבות המים, גם בעלי מנועי אינוורטר, חדלות לגמרי מלעבוד כאשר אף לא אחד מדיירי הבניין צורך מים, ותופעלנה שוב בעקבות צריכת מים. היות ומצב זה הוא די מצוי, מובן כי הקולא האמורה במזגני האינוורטר, אינה שייכת במשאבות המים בעלי מנוע האינוורטר.

על כל פנים, הן במשאבות הרגילות והן במשאבות האינוורטר, קיימת בעיה הלכתית בפתיחת ברז וצריכת מים בשבת, בשל ההשפעה האפשרית על הפעלת המשאבה.

במשאבות המאושרות לשימוש בשבת על ידי המכון המדעי טכנולוגי להלכה, מנוטרלת לחלוטין ההשפעה האסורה על הפעלת המשאבה ואין כל בעיה בפתיחת ברז וצריכת מים בשבת.

המצופים החשמליים

הבעיה השלישית העולה להתרחש בכל פתיחת ברז מים או בהורקת ניאגרה בשבת, היא הפעלת המגוף [ברז גדול] בבריכת האגירה הראשית, המחובר למצופים החשמליים.

1. ראה בגליון 'אספקלריה' - ד' לחודש תמוז ש.ז. עמ' 15, ובגליון 'אספקלריה' - ה' לחודש תמוז ש.ז. עמ' 25 ובהערה 1.

כאמור, בבריכת האגירה צפים מעל המים שלושה מצופים חשמליים.

מצוף אחד, תפקידו לפתוח את ברז המים הראשי, המספק מים לבריכת האגירה, בעת שמפלס המים יורד מתחת לרף שנקבע.

השני, סוגר את הברז עם עליית מפלס המים לגובה הרצוי שנקבע.

ואילו המצוף השלישי הוא מצוף חירום, אשר נכנס לפעולה רק במצבי חירום, כאשר צריכת מים מוגברת גרמה למפלס לרדת לרמת מינימום המסכנת את תקינות המשאבות.

מהתיאור עולה, כי כל צריכת מים מצינור ההולכה לדירות המגורים, גורמת במקביל לשאיבת מים חדשה מבריכת האגירה. משכך, בריכת האגירה מתרוקנת לאיטה ומפלס המים שבה יורד. כתגובת שרשרת, המצוף החשמלי החש בכך, עלול להפעיל את המנוע המשחרר את החסימה, בכדי שמים חדשים יוזרמו למאגר, עד שיגיעו למפלס הרצוי, שאז יופעל שוב המנוע - על-ידי המצוף השני - על-מנת לסגור את הברז.

נמצא כי בפתיחת ברז וצריכת מים בשבת, מלבד החששות דלעיל, תיתכן גם השלכה על הפעלת המנוע של כניסת המים לבריכת האגירה הראשית, ובהמשך על הפעלת המנוע למטרת סגירת הברז.

חשוב להדגיש, כי מדובר אמנם בחשש רחוק, שכן הטווח שבין בריכת אגירה מלאה, עד למפלס העליון הרצוי, לבין המפלס שבו המצוף החשמלי מפעיל את המנוע למילוי מחודש של המאגר, הוא בן כמה מאות ליטרים, כך שההפעלה מתרחשת רק לאחר הרבה צריכות מים בברזי הדירות ובניאגרות שלהן.

פתרון המכון למשאבות המים נותן מענה מהודר גם לבעיה זו, כך שפתיחת ברז מים בשבת לא משפיעה כלל על הפעלת המנוע המחובר למצופים החשמליים.

מצוף חשמלי

בריכת אגירה

פתרונות המכון

כמו בכל תחומי המכשור הטכנולוגי המתקדם, גם לבעיית משאבות המים בשבת מצאו רבני ומהנדסי המכון מענה מושלם, המוטמע בתוך המערכת באופן אינטגרלי מובנה מראש, ופותר את כל החששות באופן מהודר ביותר.

הפתרון המוצע בשלב התכנון: יזמים וקבלנים, המגיעים למכון כבר בשלבי התכנון, לקבלת ייעוץ מלא ומפורט על כל הבעיות העלולות להיווצר לשומרי תורה ומצוות, יחד עם הפתרונות המהודרים שהמכון מציע לכל שורת הבעיות, כמו מעליות, משאבות מים, מערכות חימום וקירור, מערכות אינטרקום, אזעקה, מצלמות אבטחה, דלתות חשמליות ומנעולים אלקטרוניים, ועוד ועוד, שומעים על ההצעה המוצלחת ביותר, של בניית מאגר המים על גג הבניין ולא בתחתיתו, כך שהדירות בבניין מקבלות את המים בכוח הכבידה, ללא צורך במשאבות. מהנדסי המכון מדריכים אותם כיצד לבנות את המאגר בצורה היעילה ביותר, על-מנת שכל הדירות בבניין, כולל הדירות שבקומות העליונות, יקבלו מים בלחץ מספיק.

באותם הבניינים שקיבלו את ייעוץ המכון בשלב התכנון וביצעו זאת בהתאם להנחיותיו, אין כל צורך בהתקנת מערכות משאבות מים. מלבד החיסכון הראשוני של התקנת המערכות, מדובר בחיסכון מתמשך, לאורך כל השנים, בהוצאות תחזוקת המשאבות וצריכת החשמל שלהן.

מנגד, ישנם בניינים, בעיקר בחו"ל, בהם נבנה מאגר משני על גג הבניין, מלבד המאגר שבתחתיתו. בבניינים אלו, המאגר העליון יכול לספק מים בכוח הכבידה למרבית הקומות בבניין, למעט הקומות העליונות, אשר מפאת קרבתן למאגר העילי אינן מקבלות מים בלחץ מספיק. לצורך כך, הם משתמשים במשאבות להגברת לחץ המים מהמאגר התחתית, כך שביחס לדירות אלו לא נפתרו כלל הבעיות והחששות ההלכתיים הכרוכות בצריכת המים.

הפתרון המושלם והראוי: במבנים, שמאגר המים שלהם נבנה בתחתית הבניין, כפי המתואר לעיל, וכפי המקובל ברוב רובם של הבניינים, אשר מותקנות בהם משאבות להגברת לחץ המים, הפתרון המוצע על-ידי המכון המדעי טכנולוגי להלכה הוא כדלהלן: במשאבות המאפשרות לשימוש בשבת על ידי המכון, נדרשת הפעלה רציפה במשך כל השבת של משאבות המים, בעוצמה קבועה, הנקבעת בשטח על-ידי טכנאי המשאבות, בהתאם לנתוני הבניין. בדרך-כלל עומדת העוצמה על 80-90% מעוצמתה המקסימאלית של המשאבה.

מובן, כי במצב זה נוצרים עודפי לחץ גדולים בצנרת, העלולים לגרום לתקלות רבות. לצורך כך פותח התקן מיוחד, המכונה צינור 'פורק לחץ', שתפקידו להחזיר את עודפי המים, שלא נצרכו על-ידי הדיירים, אל בריכת האגירה הראשית.

בין הצינור העולה אל הדירות לבין צינור 'פורק לחץ' מותקן רכיב מכני-הידראולי מיוחד, המשמש כווסת, כך שכל שצריכת המים בבניין עולה, פחות מים מגיעים אל הצינור 'פורק לחץ'.

ווסת זה הינו מכני, כאמור, ופועל על-ידי מגנטון עם קפיץ, החש את עוצמת הלחץ ב'עמוד המים' אשר עולה לדירות. בזמן בו קיים לחץ נמוך מעט ב'עמוד המים' - מצב המתרחש כאשר ישנה צריכת מים באחת הדירות - הרי שהלחץ על הקפיץ פוחת והוא 'מצליח' להשתחרר במקצת, ולהעביר כמות מדודה של מים לעבר הדירות, כמות מים זו נגרעת מהמים המופנים אל 'פורק הלחץ'.

בצורה זו נפתרו למהדרין כל ההשפעות שמחמת צריכת המים, והאדם הצורך את המים בדירת מגוריו מקבל מים בצורה מיטבית ומהודרת, ללא כל השפעה על המערכת החשמלית.

ההשפעה על ברז אספקת המים לבריכת האגירה הראשית, המופעל על-ידי המצופים החשמליים כמתואר לעיל, מנוטרלת על-ידי התקנת טיימר מיוחד, אשר פותח אותו בכל זמן קצוב, ללא כל קשר לצריכת המים בבניין ולמפלס המים בבריכת האגירה.

לאחר כשתי דקות קבועות של עבודה, מצוף הכיבוי דוגם את מפלס המים, וככל שהגיע למפלס הרצוי אספקת המים מופסקת. באופן זה ההפעלה לעולם אינה מושפעת כלל על-ידי המשתמש, ואילו לגבי המשך ההפעלה, במידה וצריכת המים מתבצעת בדיוק בזמן שברז אספקת המים לבריכת האגירה פתוח, הרי הספק הרחוק של ההשפעה העקיפה על כך הוא בסופו של דבר אך ורק המשכת המצב הקיים, בדרך של מניעת המניעה, המונעת ממצוף הכיבוי להפעיל את המנוע לסגירת הברז, שבוודאי אין בזה כל סרך וחשש איסור כלל.

הפתרון החילופי (-באין אפשרות ליישם את הפתרון הראשון): בבניינים מעורבים, בהם דרים זה לצד זה שכנים שומרי תורה ומצוות וכאלה שאינם, פעמים רבות לא עולה בנקל ליישם את הפתרון הקודם.

שכן, הפעלת המשאבה בתפוקה גבוהה למשך כל השבת, גורמת לבלאי מהיר יותר של המשאבה, וכן להוצאה כספית גבוהה יותר, בשל השימוש המוגבר בחשמל, בנוסף על הרעש המוגבר של המשאבה, שפועלת במשך כל יום השבת ללא הפסקה, ולא פעם חלק מהדיירים מתנגדים נחרצות ליישם את הפתרון האמור.

גם לכך מצאו רבני ומהנדסי המכון פתרון הלכתי ראוי לכתחילה, כדלהלן:
כניסת המים למאגר הראשי הינה על ידי פיקוד שבת - טיימר, כאמור בפתרון הקודם. גם כיבוי הברז בעת שהמאגר הגיע למפלס הרצוי - מתבצע כאמור לעיל.

אלא שבאשר להשפעה על הפעלת מנוע המשאבה (וכן על ה'רגש' האלקטרוני) מדובר בפתרון משולב:

ראשית, במצב 'שבת' מקבעים את המשאבה, באופן שלא תרד לעולם מתחת לסף פעילות של כ-40% מעוצמתה המקסימאלית. כל התנועות ברמת פעילות המשאבה, בהתאם לרמת צריכת המים, יכולות להתרחש רק מעל לרמה זו ולא מתחתיה, שכן גם אם לא תהיה שום צריכת מים באף

מהנדס המכון הר"ר צבי מרכוס
בבדיקת מערכת משאבות מים

אחת מהדירות המשאבה תמשיך לעבוד ברמה של 40% מעוצמתה.

שנית, המשאבה פועלת כך במשך שלוש דקות רצופות, כאשר מקץ שלוש דקות מחזוריות המשאבה ממשיכה לפעול, למשך חצי דקה, במצב קבוע בלתי משתנה, כפי המצב האקראי בו היא עמדה בסוף הדקה השלישית, ללא שום קשר לצריכת המים ורמת הלחץ. בתום חצי הדקה, של הקפאת המצב, היא חוזרת לפעול, למשך שלוש דקות נוספות, בסף פעילות מינימלית של 40% עם תנודות רק מעל לרמה זו, ובסופן מוקפא שוב המצב למשך חצי דקה, וחוזר חלילה.

כך נמצא, כי כאשר פותח אדם בשבת ברז מים או צורך מים בכל דרך אחרת, אינו משפיע כלל על הפעלת המשאבה, אשר פועלת ללא הרף בסף פעילות מינימאלית של 40% מעוצמתה.

גם ההשפעה שלו על השינויים בעוצמת המנוע של המשאבה היא - לפי הפתרון הזה - בספק פסיק-רישא רחוק מאוד, מכמה סיבות.

שכן: ראשית, המשאבה כבר פועלת ממילא בתפוקה של כ-40%, ויתכן בהחלט, ואולי כך הוא ברוב המקרים, שרמת פעולה זו מספקת עבור לחץ המים הנדרש.

שנית, גם אם ישנם עוד דיירים הצורכים כעת מים, והם מצטרפים כעת לעבור את סף ה-40% האמורים, הרי משמעות הדבר היא כי ישנה צריכה מוגברת יחסית של מים בבניין, כלומר, פתיחות ברזים והורקת ניאגרות בדירות אחרות, כך שצריכת המים שלו משתלבת בצריכתם של האחרים, ובמקרים רבים בהחלט יתכן מאוד שאינה גורמת אלא להמשכת המצב הקיים או להפחתת העוצמה דווקא.

שלישית, היות שבכל שלוש דקות ישנו מצב הקפאה למשך חצי דקה, בו אין לצריכת המים כל השפעה על פעילות המשאבה, הרי יתכן כי פתיחת הברז וצריכת המים נעשית בדיוק בזמן זה של הקפאת המצב.² מכל הסיבות האמורות עולה, כי באופן כזה ניתן לצרוך מים לכתחילה ללא כל חשש.

ביצוע הפתרונות

כדרכו של המכון המדעי טכנולוגי להלכה, באישורים ההלכתיים שהוא מעניק לכל המוצרים הטכנולוגיים, גם במשאבות המים מבוצע הפתרון על-ידי מתקני המשאבות עצמם, ללא שום התערבות חיצונית, העלולה להזיק למכשיר החשמלי, כשהמתקנים מקבלים הדרכה מפורטת והוראות ברורות, מטעם רבני ומהנדסי המכון, כיצד לתכנת את המכשיר ולהקים את המערכת הדרושה לצורך התקן השבת.

לאחר ביצוע כל ההוראות, מגיע למקום מהנדס מומחה מטעם המכון, על-מנת לבדוק שההוראות יושמו במלואן והמערכת אכן נבנתה על-פי כל ההנחיות על הצד הטוב ביותר, כשבדרך-כלל נדרשים השלמות ותיקונים נוספים, כולל בדיקות חוזרות ונשנות, עד לקבלת האישור ההלכתי המהודר.

המערכת עוברת למצב 'שבת' באופן אוטומטי, באמצעות שרון אסטרונומי מיוחד, היודע לחשב מראש את מועדי כניסת ויציאת השבתות והמועדים ל-20 שנה מראש, לרבות חישוב מעברים משעון קיץ לשעון חורף ולהיפך, יחד עם חישוב מדויק לפי אופק השקיעה המתאים באותה העיר.

להגברת הפיקוח לאורך זמן, דורש המכון ממתקני פיקודי השבת, להתקין בלובי הכניסה לבניין נורית חיווי (אינדיקציה), על-מנת שהדיירים יוכלו לעקוב בעצמם ולראות האם אכן עברה המערכת לפעול במצב 'שבת'.

יודגש, כי הדלקת הנורית מבטיחה רק שהמערכת עברה לפעול במצב 'שבת'. אך אינה מבטיחה את פעילותו התקינה והמושלמת של פיקוד השבת. ולכן בכל מקרה בו הייתה התערבות של גורם זר במערכת פיקוד המשאבות, או שמתקין בלתי מוסמך מטעמינו ביצע שינוי במערכת, יתכן בהחלט כי נוצרו בעיות וחששות הלכתיים. במקרה שכזה חובה להזמין מהנדס מומחה, מצוות מהנדסי המכון, שיגיע לבדוק את תקינות המערכת, ולוודא שלא חלו בה תקלות, או להורות על תיקונים נדרשים במקרה הצורך.

מהנדס המכון הר"ר דוד אברהםס בבדיקת פיקוד השבת למשאבות המים

2. וראה מש"כ בשו"ת 'מעשה-חושב' (ח"א, סי' יב, אותיות יט-כב; ח"ח, סי' א, אות ד, וסי' ב אות ה, וסי' ו, אות ג) על יסוד דברי המג"א (סי' שדמ סק"א) שגם קבוע בזמן דינו כמחצה על מחצה, דלפי"ז בכה"ג שהספק הוא במחזוריות קבועה דינו כספק השקול וכדין ספס"ר לכל דבר.

ושאבתם מים בששון

בוודאי שמעתם לא פעם על החששות ההלכתיים החמורים
בשימוש בשבת קודש במשאבות מים להגברת הלחץ,
המותקנות בכל הבניינים בני חמש קומות ומעלה

כל פתיחת ברז בבית בשבת קודש עלולה בהחלט לגרום להפעלת
המשאבות או לשינויים בעוצמת פעילותה

מבחר פתרונות מהודרים בתכלית ההידור, לכל הדיעות, ואמינים ביותר
מבחינה טכנולוגית, מבית היוצר של המכון המדעי טכנולוגי להלכה,
מאושרים ומפוקחים על-ידו, כבר פועלים בהצלחה רבה במאות בנינים
של שומרי שבת למהדרין

פיקוד השבת מבוצע בשטח על-ידי חברת המשאבות,
בהנחיית ופיקוח רבני ומהנדסי המכון

לקבלת פרטים נא לפנות: מכון מדעי טכנולוגי להלכה
טלפון רב קווי 02-6424880 פקס: 02-6420949
אימייל: machon.halacha@gmail.com

אספקלריה

באספקלריה של תורה

מאוצרותיו של הגאון האדיר רבי לוי יצחק הלפרין זצ"ל

במסגרת הכתבים המרובים בכל מקצועות התורה, שהשאיר אחריו ברכה, מורנו ורבינו הגאון האדיר רבי לוי יצחק הלפרין זצ"ל, ראש המכון במשך כיוכל שנים, ישנם גם כתבים רבים בענייני דרוש ואגדה, משולבים בהלכה, על פרשיות התורה ועל ענייני המועדים. חלקם הגדול נאמרו על ידו בתוקף תפקידו כרב בית הכנסת "זכרון בתיה" בשכונת מקור ברוך בירושלים, כשמהם, דברי תורה שהגיד במקהלות לעת סעודה שלישית, ומהם דרשות שהיה משמיע בשבתות ובמועדים ובהזדמנויות מיוחדות.

בני משפחתו שוקדים עתה על מלאכת עריכת הכתבים, ולקראת יום השנה הראשון מתעתדים בעז"ה להוציאם לאור עולם עלי ספר, בשמו יקבנו "מחנה לוי".

במסגרת זו נדלה מעט פנינים נבחרים מתוך דברי התורה שנערכו.

לפרשת ראה

המתין הכתוב עד כאן, והפסיק אחר דין הענקה האמור בעבד, בפסוק ד"והיה כי יאמר וגו'" להשמיענו תחילה דין דנרצע, ורק אח"כ כתיב: "ואף לאמתך תעשה כן", דקאי אדלעיל מיניה לגבי הענקה, ולא קאי אדין רציעה, שאינו נוהג באמה העבריה, כדדרשינן בספרי (פר' ראה, פיס' סט, והובא בפירש"י עה"ת שם): "ואף לאמתך תעשה כן, להעניק, יכול אף לרציעה, ת"ל ואם אמור יאמר העבד, העבד ולא אמה".

אך לפי הדרשא האמורה מ"כי טוב לו עמך", שיש להשוותו אליו במאכל ובמשתה בכסות ובמדור, והו"ל כקונה אדון לעצמו, א"ש מה שהמתין הכתוב להשמיענו "ואף לאמתך תעשה כן", דקמ"ל

שיש עוד הלכה הנלמדת אף לאמה עבריה והוא דין 'עמך' האמור שם בכתוב, שהוא כקונה אדון לעצמו.

ועוד נראה להוכיח לדרשא זו, מדכתיב בפר' משפטים (שמות כא, ה): "ואם אמר יאמר העבד אהבתי" וגו', דיל"ד למה לא הזכיר הכתוב שם הא ד"טוב לו עמך", שממנו נלמד הדין האמור לעיל, ולהנ"ל מתורץ שפיר, דהא לא כתיב התם אמה עבריה, והכתוב רצה לסומכו לאמה עבריה, לאשמועינן דדין קונה אדון לעצמו נוהג גם באמה עבריה.

קושיית המפרשים על דרשא ד'עמך'

ויעויין בדברי המהר"ם שיף (ב"מ סב.) לגבי דרשא דחייך קודמין, דדרשינן לה מדכתיב "וחי אחיך עמך", ששנים

"והיה כי יאמר אליך לא אצא מעמך כי אהבך ואת ביתך כי טוב לו עמך, ולקחת את המרצע וגו' ואף לאמתך תעשה כן" (טו, טז-יז)

קונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו

תניא בברייתא (קידושין כב.): "ת"ר כי טוב לו עמך, עמך במאכל עמך במשתה, שלא תהא אתה אוכל פת נקיה והוא אוכל פת קיבר, אתה שותה יין ישן והוא שותה יין חדש, אתה ישן ע"ג מוכין והוא ישן ע"ג תבן, מכאן אמרו כל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו". ועי' בדברי התוס' (שם כ. ד"ה כל) שהביאו כן בשם הירושלמי, דפעמים שאין לו אלא כר אחד, אם שוכב עליו בעצמו אינו מקיים כי טוב לו עמך, ואם אינו שוכב עליו וגם אינו מוסרו לעבדו הר"ז מידת סדום, נמצא שע"כ צריך למוסרו לעבדו, והיינו שהוא כקונה אדון לעצמו.

ועי' בדברי הרמב"ם (פ"א מהל' עבדים ה"ט) דפשיטא ליה דה"ה נמי לגבי אמה עבריה, וכמש"כ שם: "כל עבד עברי או אמה עבריה חייב האדם להשוותן אליו במאכל ובמשתה בכסות ובמדור, שנא' כי טוב לו עמך" וכו'. וכפה"נ דמפיק לה מדכתיב "ואף לאמתך תעשה כן".

דחיית התוספות וראיות לדרשא זו

והנה התוס' (כתובות מג.) דחו להילפותא מקרא ד"טוב לו עמך" ונקטו שאין זה אלא סיפור דברים, יעוי"ש בדבריהם.

אכן נראה לכאורה לסייע לדרשא זו ממה דכתיב אחר כך בפסוק "ואף לאמתך תעשה כן", שממנו נלמד דין הענקה אף באמה עבריה, דבפשטות צ"ב מדוע באמת

וקיים, ועליו לראות להשוות את העבד אליו לכל דבר, להיותו 'עמך', וממילא במקום שאינו מספיק לשניהם, כגון שיש לו רק כר אחד, העבד קודם לאדון, ועדיין יש כאן קיום של 'עמך', שהאדון קיים ומחיה את העבד עמו יחד ע"י הקדמתו, כשאין מספיק לשניהם.

אבל בשנים המהלכין בדרך וביד אחד מהם קיתון של מים, שרק אחד מהם יכול לחיות, הרי אם יתן לחבירו ויקדימו אליו יחיה רק השני והוא עצמו ימות בצמא, וא"כ לא יהיה זה 'עמך', ולכן אין מקום לדרוש מ'עמך' שיש להקדימו, שהרי אין זה הקדמה אלא דחיה, ומתבטל כלל התנאי ד'עמך', ומשו"ה בכה"ג שפיר יש מקום לדרוש "וחי אחיך עמך" דחייך קודמין.

שהיו מהלכין בדרך וביד אחד מהן קיתון של מים שותהו הוא וא"צ ליתן לחבירו, שהקשה שם מאי שנא מהדרשא הנ"ל, דדרשינן מ'עמך' דהעבד קודם לאדון, שאם אין לו אלא כר אחד נותנו לעבד, וכמו שהביאו התוס' בשם הירושלמי, ואילו בב"מ ילפינן מ'עמך' שחייך קודמין, וכן הקשו התורת חיים (שם) והמהרי"ט בקידושין ע"ד התוס' (שם).

יישוב נפלא ד'עמך' משמעותו קודם כל שניהם קיימים ונראה ליישב, שלעולם 'עמך' משווה בין השנים, ואף מקדים את האחר, כדדרשינן לגבי עבד עברי. אך כל זה דווקא כאשר שניהם קיימים, דבכה"ג יש משמעות ל'עמך' אף אם הלה קודם. דיסוד הדברים הם שהאדון נמצא

לפרשת שופטים

בהן כבוד הרבה ולהקדים אותם לכל דבר שבקדושה, לפתוח בתורה ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון. משה רבינו חלק הכהנים לח' משמרות, ארבעה מאלעזר וארבעה מאיתמר, וכן היו עד שמואל הנביא, ובימי שמואל חלקם הוא ודוד המלך לכ"ד משמר, ועל כל משמר ומשמר ראש א' ממונה, ועולין לירושלם לעבודה משמר בכל שבת, ומיום השבת ליום השבת הן מתחלפין משמר היוצא והאחר שהוא אחריו נכנס עד שיגמרו וחוזר חלילה".

החלוקה לבית אב ודין שתית יין לכהן

ועוד מצינו בגמ' שהיה כל משמר ומשמר מחולק לבתי אבות, וכל בית אב היה עובד בביהמ"ק ביום אחר בשבוע, דאיתא בגמ' (תענית יז. וכ"ה בספרי): "ת"ר מפני מה אמרו אנשי משמר מותרין לשתות יין בלילות אבל לא בימים, שמא תכבד העבודה על אנשי בית אב ויבואו ויסייעו להם, מפני מה אמרו אנשי בית אב לא ביום ולא בלילה מפני שהן עסוקין תמיד בעבודה, מכאן אמרו כל כהן שמכיר משמרתו ומשמרת בית אב שלו, ויודע שבת אבותיו קבועין שם אסור לשתות יין כל אותו היום, במכיר משמרתו ואין מכיר משמרת בית אב שלו ויודע שבת אבותיו קבועין שם, אסור לשתות יין כל אותה שבת, אינו מכיר משמרתו ומשמרת בית אב שלו ויודע שבת אבותיו קבועין שם, אסור לשתות יין כל השנה, רבי אומר אומר אני אסור לשתות יין לעולם אבל מה אעשה שתקנתו קלקלתו, אמר אביי כמאן שתו האידנא כהני חמרי כרבי".

"וכי יבא הלוי מאחד שעריך מכל ישראל אשר הוא גר שם ובא בכל אות נפשו אל המקום אשר יבחר ד', ושרת בשם ד' אלוקיו ככל אחיו הלויים העומדים שם לפני ד', חלק כחלק יאכלו לבד ממכריו על האבות" (יח, ו - ח)

ופירש"י (שם): "לבד ממכריו על האבות, חוץ מה שמכרו האבות בימי דוד ושמואל, שנקבעו המשמרות, ומכרו זה לזה טול אתה שבתך ואני אטול שבתך".

מקורו של תיקון המשמרות

והנה איתא בגמ' (תענית כז.): "א"ר חמא בר גוריא אמר רב משה תקן להם לישראל שמונה משמרות ארבעה מאלעזר וד' מאיתמר בא שמואל והעמידן על שש עשרה, בא דוד והעמידן על כ"ד שנאמר (דה"א, כו) בשנת הארבעים למלכות דוד נדרשו וימצא בהם גיבורי החיל ביעזר גלעד, מיתבי משה תיקן להם לישראל שמונה משמרות ארבעה מאלעזר וארבעה מאיתמר, בא דוד ושמואל והעמידן על כ"ד שנאמר (שם ט) המה יסד דוד ושמואל הרואה באמונתם, הכי קאמר מיסודו של דוד ושמואל הרמתי העמידום על עשרים וארבע".

ויעויין ברמב"ם (פ"ד מהל' כלי המקדש הל' א' - ג') שכתב: "הכהנים הובדלו מכלל הלויים לעבודת הקרבנות שנא' ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים, ומצות עשה היא להבדיל הכהנים ולקדשם ולהכניסם לקרבן שנ' וקדשתו כי את לחם אלקיך הוא מקריב. וצריך כל אדם מישראל לנהוג

סוגיא דטומאה דחוויה או הותרה בציבור

והנה אמרינן בגמ' (יומא ו): "איתמר טומאת המת ר"נ אמר הותרה היא בציבור, ורב ששת אמר דחוויה היא בציבור, היכא דאיכא טמאין וטהורין בהווא בית אב כ"ע ל"פ דטהורין עבדי טמאין לא עבדי, כי פליגי לאהדורי ולאתויי טהורין מבית אב אחרינא, ר"נ אמר היתר הוא בציבור, ור"ש אמר דחוויה היא בציבור מהדרינן, איכא דאמרי אפי' היכא דאיכא טהורין וטמאין בהווא בית אב פליג ר"נ ואמר עבדי נמי טמאין, דכל טומאת מת בציבור רחמנא שרייה".

מה הדין לאהדורי ממשמר למשמר?

ובפשטות נחלקו הנך ב' לישני, אם דווקא לאהדורי אחר בית אב אחר באותו המשמר נחלקו ר"נ ור"ש, ובאותו בית אב לכ"ע מהדרינן אחר טהורים, או דלמא אף באותו בית אב כשיש טהורים וטמאים פליגי אי מהדרינן בתר טהורין. אולם ממשמר אחר כ"ע לא פליגי, דאפי' לרב ששת דחוויה לא מהדרינן כיון שנדחתה הטומאה.

וכן נראה מפירש"י (ב"ק קי). שפירש בדברי הגמ' שם, דאמרינן: "אמר רב ששת אם היה כהן טמא בקרבן ציבור נותנה לכל מי שירצה ועבודתה ועורה לאנשי משמר, ה"ד, אי דאיכא טהורים טמאים מי מצו עבדי, ואי דליכא טהורים עבודתה ועורה לאנשי משמר הא לא מצו אכלי, אמר רבא אימא לבעלי מומין טהורין שבאותו משמר". וכתב רש"י שם: "אי דאיכא טהורין, בהווא משמר". דנראה מפירש"י שדווקא אחר טהורין מאותו משמר מחזרים, אף דרב ששת קאמר להא שמעתתא, ורב ששת אית ליה מיהא דטומאה דחוויה היא ולא הותרה.

ויעוין עוד בדברי התוס' (שם, ד"ה אי דאיכא) שכתבו שקושיית הגמ' היכי מצו טמאים לעבוד אי איכא טהורים היינו דווקא אליבא דרב ששת, דלמ"ד טומאה הותרה ל"ק כלל.

אכן יעוין במהרש"א שם, שמדבריו מוכח דאפי' ממשמר אחר צריך לאהדורי, ומאידך המהדורא בתרא הקשה שם ע"ד המהרש"א, ובעיקר הסוגיא למד נמי שדווקא מבית אב אחר צריך לאהדורי.

מחלוקת הראשונים בנידון הנ"ל

ובאמת שנחלקו בזה הראשונים למ"ד דחוויה, אם צריך לחזר אחר טהורים ממשמר אחר. דהנה הרמב"ם (פ"ד מהל' ביאת מקדש הי"ד) כתב: "היו מקצת בית אב טמאים ומקצתם טהורים, אע"פ שרובן טמאי מת לא יקריבו אלא

ופרש"י שם (ד"ה רבי אומר): "כלומר אי חיישינן לשמא יבנה יהא אסור לעולם אפי' המכיר וכו', שמא ישתנה סדר משמרות ושמא יעבדו כולם לחנוכת הבית בב"א וכו', אבל מה שתקנתו קלקלתו דהוי כמה שנים שלא חזרה בירה וקלקלה זו תקנתו לשתות יין בהדיא, ולשמא יבנה המקדש לא חיישינן".

מחלוקת הרמב"ם, ורש"י וראב"ד

וכתב הרמב"ם (פ"א מהל' ביאת מקדש ה"ז): "כל כהן שיודע מאיזה משמר ומאי זה בית אב הוא, ויודע שבתי אבותיו קבועים הן בעבודה היום, אסור לו לשתות כל אותו היום, היה יודע מאיזה משמר הוא ואינו מכיר הוא בית אב שלו אסור לשתות כל אותה השבת שמשמרתו עובדין בה, לא היה מכיר משמרתו ולא בתי אבותיו הדין נותן שאסור לשתות יין לעולם אבל תקנתו קלקלתו והרי הוא מותר לשתות תמיד, שאינו יכול לעבוד עד שיקבע בבית אב שלו ובמשמרתו". והשיג עליו הראב"ד: "וכי כשיבנה בית המקדש לא יהיה שם מצרף ומטהר ומודיע המשמרות הראויות, ושביתם ויומם, ואי זה שהות יהיה שם לקביעותם, אבל הלכה כרבי שתקנתו קלקלתו שאין עכשיו שעת עבודה, ולמהרה יבנה לא חיישינן, ובין מכיר ובין שאינו מכיר מותר לשתות יין, דסתמא אמר אביי כמאן שתו כהני האידינא חמרא כרבי".

וכתב שם הכס"מ, שנחלקו הרמב"ם והראב"ד בשיטת רבי, אם פליג לעולם אפי' במכיר את משמרתו, וכפרש"י שהובא לעיל, וזו היא שיטת הראב"ד, אכן דעת הרמב"ם דדווקא בשאינו מכיר את משמרתו שחיישינן לחומרא, בזה תלה לקולא כיון שצריך ליקבע בבית אב ומשמרת שלו.

חוקר בגדר חלוקת הבתי אבות

ויש לחקור בגדר משמר ובית אב, אם דווקא המשמרות עצמן הן בכלל 'ממכר האבות', ואילו בית אב אינו אלא הסכמה וסדר שהסכימו כל משמר ומשמר לעצמן להתחלק לבתי אבות, או שאף החלוקה של כל משמר לבתי אבות הוי בכלל 'ממכר האבות', שכך נקבע מעיקרא בימי דוד ושמואל שמכרו זל"ז ונקבעו המשמרות. דמרהיטת הסוגיא הנ"ל נראה דקביעות בתי אבות כמשמרות ממש, לענין איסור שתיית יין.

אמנם עי' בפירוש הר"ח בסוגיא שכתב: "ויש באלו כ"ד משמרות שהפילו גורלות מי שעלה גורלו ביום ראשון נקבע משמרתו להיות הוא משמש ביום ראשון לעולם", דנראה לכאורה שכך היה סידור המשמרות, אך אינו מעיקר הדין.

היוצא מכ"ז, שנחלקו בעיקר הדבר, דלסברת הגבורת ארי מה שהותרה הטומאה בציבור, היינו דהוי היתר גמור, ומדאו' אין חילוק כלל בין טמא לטהור כה"ג, ואילו לסברת ההעמק שאלה עדיין יש חילוק בין טמא לטהור, אלא דדין הוא דבית אב עדיף.

מבאר עפי"ז גדר חלוקת בתי אב

ומעתה הדרינן למה שכתבנו לעיל לחקור בגדר של החלוקה לבתי אבות, אי הוי חלוקה קובעת מעיקרא, וכחלוקת המשמרות, או שהיה סידור פנימי ביניהם גרידא. דהנה בדעת ר"נ דחילק לל"ק בין אותו בית אב לבית אב אחר, נראה דהוי חלוקה גמורה של בתי אבות, וכן נראה עפ"י דברי ההעמק שאלה הנ"ל שיש תוספת הידור בכהן של אותו בית אב, שהוא חלוקה קבועה.

ומאידך בדעת רב ששת שחילק בין בית אב אחר למשמר אחר נראה להיפך, שבמשמר הוי חלוקה גמורה וממילא לית להו לאהדורי בתר משמר אחר, משא"כ בבית אב שאינו אלא חלוקה פנימית שביניהם, דמשו"ה אית להו לאהדורי בתר בית אב אחר.

דיוקים נוספים בבירור גדר החלוקה של בתי אבות

אלא דאכתי צ"ע מהא דאיתא בגמ' (יבמות ק.) במתני' שם: "מי שלא שהתה אחר בעלה ג' חדשים ונשאת וילדה, ואין ידוע אם בן ט' לראשון אם בן ז' לאחרון וכו', עולה במשמרו של זה ושל זה ואינו חולק, אם היו שניהם במשמר אחד נוטל חלק אחד", ולהלן מינה (שם קא.) אמרינן: "מ"ש שני משמרות דלא, דאזיל להא משמרה ומדחו ליה ואזיל להא משמרה ומדחו ליה, משמר אחד נמי אזיל להאי בית אב ומדחו ליה [ואזיל להאי בית אב ומדחו ליה - ב"ח], א"ר פפא ה"ק אם היו שניהם משמר אחד ובית אב אחד נוטל חלק אחד", וכ"ה ברמב"ם (פ"ד מהל' כלי המקדש ה") עיי"ש. ולכאורה אם רק המשמר הוא הקבוע, ובית אב לא הוי אלא סידור פנימי גרידא, איך שייך שידחוהו לבית אב אחר.

וכן יל"ע מהא דאמרינן בגמ' (תענית יז.) וכ"ה ברמב"ם (פ"א מהל' ביאת מקדש ה"ז) דמעיקר הדין כהן אסור לשתות יין ביום שידוע שהוא בית אב שלו, ואם אינו יודע איזה יום בית אב שלו נאסר כל השבת, דנראה שהחלוקה לבתי אבות פוטרתו מאיסור שתיית יין כל השבת.

ויעויין עוד מה שהרחבנו בזה עוד בספרנו שו"ת מעשה חושב (ח"א סי' ד' אות ג').

הטהורים, היה כל בית האב טמאי מת יביאו בית אב אחר, היתה כל המשמרה טמאי מת מחזרין על משמרה אחרת, אם היו רוב הכהנים הנמצאים שם בירושלם בזמן הקבוע טמאים יעשו בטומאה". הרי שהצריך לחזר אחר טהורים ממשמר אחר, אף שפסק הרמב"ם להדיא (שם הט"ו) דטומאה דחוויה היא, ובכס"מ שם כתב דהטעם שבגמ' לא הוזכר אלא בית אב, משום חיליה דר"נ דאפי' אחר בית אב אחר א"צ לחזר.

ומאידך מצינו במאירי (ב"ק שם) שכתב להדיא דלרב ששת דדחוויה היא, אם באותו משמר כל הכהנים טמאים א"צ לאהדורי אחר כהנים ממשמר אחר.

מברר סברת החילוק בין משמר לבית אב

ויל"ע להנך ראשונים שחילקו אליבא דרב ששת בין לאהדורי בתר משמר אחר לבין בית אב אחר, מאי שנא הא מהא. וכן יל"ע לכו"ע אליבא דר"נ ביומא שם, וללישנא קמא דבאותו בית אב אפי' לר"נ יש לחזר אחר טהורים, ואילו באותו משמר א"צ לחזר אחר טהורים מבית אב אחר, מה סברת החילוק שבין בית אב אחר באותו משמר, לבין אותו בית אב, דאי מה שהותרה היינו שאין דין טומאה כלל לענין זה, א"כ מהיכי תיתי כלל להצריך למצוא טהורים.

מחלוקת המפרשים בהך

ויעויין בגבורת ארי (יומא שם), שכתב דהא דאמרו שאם יש טהורין באותו בית אב יש לחזור אחריהם הוי מדרבנן, ומדאורייתא אין חילוק אם יעבוד טהור או טמא כיון שהותרה. (ועיי"ש שכתב דהא דאמרינן התם שכל טומאת מת בציבור רחמנא שריא הוי אף ללישנא קמא).

אמנם הנצי"ב בהעמק שאלה (פר' וירא, שאילתא י, אות ט) כתב שגם אם הותרה הטומאה אין להרבות בדיחוי, אא"כ יש בזה משום הכשר ויתרון דקדוק המצוה. ובזה מבאר המחלוקת בין ב' הלשונות הנ"ל בגמ', דלישנא קמא ס"ל דהואיל והקרבת יוכל להיעשות בהכשר גמור גם ללא הטמאים יש לעשות כן, אלא שאם אין בבית אב זה טהורים אין לחזר אחר בית אב אחר, מצד המעלה שיש בבית אב זה מצד הפסוק "לבד ממכריו על האבות", שיהיה כ"א עובד ביומו, ולישנא בתרא ס"ל דדין "ברוב עם הדרת מלך" יש בו משום הכשר והידור מצוה, וכמבואר בגמ' (פסחים סד:), או משום הסברא דכ"א רוצה לזכות בעבודה, ולכן ס"ל שיעשו רוב הטמאים שבאותו בית אב, יעוייש"ה בדבריו.

רשימת מדי מים המאושרים ע"י המכון מדעי טכנולוגי להלכה מעודכן לחודש מנחם אב תשע"ט

תיקון טעות

ברשימת מדי המים באישור המכון שפורסמה בעלון הקודם, לחודש מנחם אב, נפלה טעות. מדי המים של חברת 'ארד' מדגם 'אוקטב' הרגילים אינם מאושרים על ידינו, מלבד דגם 'אוקטב' H. אנו חוזרים ומפרסמים שוב את הרשימה המתוקנת.

יצרן	דגם
מילטל תקשורת	משדר אינטגרלי משולב TX
	משדר IWEF דגם MJ-B1
	מאושרים עד טבת תש"פ (ינואר 2020)
ארד	דיאלוג 3g יצור 2012
	מאושרים עד אייר תש"פ (מאי 2020)
	אוקטב H
	כרמל גלאט
	מאושרים עד מנ"א תש"פ (אוגוסט 2020)
ניסקו	מדי וורד
	מאושרים עד ניסן תש"פ (אפריל 2020)

אספקלריה

י"ל ע"י המכון המדעי טכנולוגי להלכה
רחוב הפסגה 1, בית וגן ירושלים 9646501 ת.ד. 16121
טל: 02-6424880, 02-6423230, 02-6416505
machon.halacha@gmail.com | www.machonhalacha.co.il
עורך אחראי: הרב ישראל טייטל
לתגובות, שאלות והערות ניתן לפנות באימייל: aspakdrya@gmail.com

